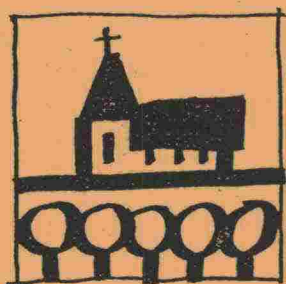

Tielaitos

Uudenmaan yleisten teiden ympäristön tila

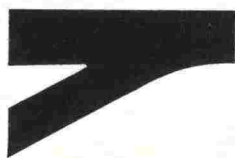
KULTTUURIHISTORIALLISTEN ALUEIDEN TIEMILJÖÖ

Uudenmaan tiepiiri

1994

**Uudenmaan yleisten teiden ympäristön tila
KULTTUURIHISTORIALLISTEN ALUEIDEN TIEMILJÖÖ**

Tielaitos

Uudenmaan tiepiiri

Helsinki 1994

Raportin tuotanto

Anna-Liisa Keramaa, teksti ja kuvat 1-12, 14-88

Tapani Vuorinen, kuva 13

Jussi Sääskilahti, kuvat 89 ja 91

Jukka Salo, kuvat 90, 92 ja 93

Eeva Aarrevaara, kansi

Anna-Kaisa Kuusinen, taitto

ISBN 951-726-040-7

Pohjakarttojen ©

Karttakeskus Oy lupa nro L 565/94

Paino Kolibri Oy, Vantaa 3/95

Tätä julkaisua myy
Uudenmaan tiepiiri

Uudenmaan tiepiiri

Opastinsilta 12 B

PL 70

00521 HELSINKI

Puhelinvaihte (90) 1487 221

Uudenmaan yleisten teiden ympäristön tila - KULTTUURIHISTORIALLISTEN ALUEIDEN TIEMILJÖÖ. Vantaa 1994, Uudenmaan tiepiiri. 92 s. + 4 karttaa. ISBN 951-726-040-7.

Asiasanat: tiemiljöö, kulttuurihistoriallinen alue, kulttuurimaisema, yleinen tie, Uusimaa.

TIIVISTELMÄ

Tässä Uudenmaan kulttuurihistoriallisten alueiden tiemiljöö -julkaisussa tarkastellaan esihistoriallisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden alueiden ja yksittäisten kohteiden sijoittumista piirin tieverkkoon nähden haja-asutus-alueilla ja kylätaajamissa. Pääkaupunkiseutu ja muut suuret kaupunkikeskukset on rajattu tarkastelun ulkopuolelle. Lähtökohdaksi on otettu tien tämänhetkiset vaikutukset kulttuurimiljööseen.

Julkaisu käsittää kulttuurihistoriallisen ja esihistoriallisen osan. Molemmat osat sisältävät selvitykset, kohdeluettelon ja kohdekartat. Kulttuurihistorialliseen osaan liittyy diakuvakokoelma.

Julkaisussa on esitetty 115 esihistoriallista ja runsaat 400 kulttuurihistoriallista aluetta ja kohdetta, jotka sijoittuvat 126 yleisen tien varrelle.

Esihistoriallisia kohteita esiintyy pääasiassa niiden teiden varsilla, jotka seurailevat jokien rantoja. Useimmiten nämä alueet luetaan valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuurimaisemiin tai arvokkaisiin maisema-aluekokonaisuuksiin.

Runsaasti kulttuurihistoriallisia alueita ja kohteita on luonnollisesti niiden teiden varrella, jotka kulkevat vanhojen teiden mukaisesti. Hyvin säilyneet vanhat tielinjaukset ja arvokkaat tiejaksot on kuvattu kartalla.

Tähän selvitykseen on otettu esimerkkejä myös tien aiheuttamista ongelmista kulttuurihistoriallisille kohteille ja esitetty malleja niiden ratkaisemiseksi.

ESIPUHE

Uudenmaan tiepiiri on kokoamassa selvitystä yleisten teiden ympäristön tilasta. Selvitys tulee muodostumaan osaraporteista, joista tämä työ käsittelee tiemiljöötä kulttuurihistoriallisilla alueilla. Muut osaraportit tutkivat pohjavesien tilannetta, liikenteen päästöjä ja melua, luontoa, tiemaisemaa sekä tiemiljöötä taajamissa. Tiepiiri laatii nämä selvitykset omaa tienpitotoimintaa, suunnittelun ja rakentamisen ohjelmointia sekä tiedotusta varten. Selvityksistä tullaan kokoamaan valtakunnallinen yhteenvetoraportti.

Tässä selvityksessä on käsitelty Uudenmaan tiepiirin valta-, kanta- ja seutu-ten vaikutusalueilla sijaitsevat kulttuurihistoriallisesti arvokkaat alueet ja kohteet. Tarkasteluun sisältyvät tieosuudet haja-asutusalueilla ja kylä-taajamissa. Lisäksi on tarkasteltu valtakunnallisesti arvokkaat alueet ja kohteet myös taajamissa ja yleensä yleisten teiden vaikutusalueilla. Taaja-mat käsitellään perusteellisemmin "Tiemiljöö taajamissa"- raporteissa. Pääkaupunkiseutu ja muut kaupunkialueet on rajattu pois tästä selvityksestä ja niiden alueilla sijaitsevat kulttuurihistorialliset alueet ja kohteet tullaan käsittelemään "Tiemiljöö kaupunkiseuduilla" -raporteissa.

Tämän selvityksen on laatinut Uudenmaan tiepiirissä arkkitehti Anna-Liisa Keramaa Liisa Koskelan ohjauksessa.

SISÄLTÖ

Tiivistelmä

Esipuhe

Sisällysluettelo

1	Lähtötilanne _____	6
1.1	Tavoitteet	
1.2	Suoritustapa	
2	Kulttuurimaisema _____	7
3	Tieverkon suhde kulttuurihistoriallisiin alueisiin _____	8
4	Kulttuurihistoriallisesti arvokkaat tiejaksot, KARTTA 1, KARTTA 2 _____	9
5	Tien aiheuttamat ongelmat kulttuurimiljöössä _____	21
6	Toimenpiteet _____	27
7	Kohdeluetteloön merkityt tiet _____	30
8	Kohdeluettelo, kulttuurihistorialliset kohteet, KARTTA 3 _____	31
9	Muinaisjäännökset _____	76
10	Kohdeluettelo, muinaisjäännökset, KARTTA 4 _____	78
11	Lähdeluettelo _____	88

1. LÄHTÖTILANNE

1.1 Tavoitteet

Uudenmaan kulttuurihistoriallisten alueiden tiemiljö -julkaisun tarkoitus on selvittää yleisten teiden suhde kulttuurimaisemaan haja-asutusalueilla ja kylätaajamissa. Pääkaupunkiseutu ja muut suuret kaupunkikeskukset on jätetty tämän raportin ulkopuolelle.

Tieverkosta on otettu mukaan valta-, kanta- ja seututiet sekä kaikki yleiset tiet niiltä osin kun ne kulkevat muinaismuistoja ja valtakunnallisesti tai seudullisesti arvokkaita historiallisia kohteita sisältävillä alueilla. Tarkasteluun on otettu myös ne tiejaksot, jotka kulkevat ympäristöministeriön maisema-alueuuryöryhmän mietinnön raporteissa I ja II valtakunnallisesti arvokkailla alueilla ja luettelossa mainittujen arvokkaiden perinnemaisemien alueilla niiltä osin kun kyse on kulttuurihistoriallisista maisema-arvoista.

Tavoitteena on ollut muodostaa käsitys tieverkon suhteesta kulttuurihistoriallisiin alueisiin mahdollisuuksien mukaan tyypiteltynä, - löytää kulttuurihistoriallisten alueiden ja kohteiden ongelmakohdat suhteessa yleisiin teihin ja mahdolliset parantamistarpeet sekä esittää periaatteellisia ratkaisumalleja tyypillisimmille ongelmille, - sekä esittää kulttuurihistoriallisesti arvokkaat tiejaksot ja suositukset niiden hoidosta.

1.2 Suoritustapa

Lähtötiedot on koottu museoviraston, ympäristöministeriön, tielaitoksen, Uudenmaan liiton sekä Uudenmaan maakuntamuseoiden julkaisuista ja haastatteluista. Maakuntamuseoiden rakennustutkijat ovat arvioineet alueeltaan tienpidon ja -rakentamisen aiheuttamia muutoksia ja uhkia tienvarren arvokohteissa. Useimmat kohteet on kuvattu maastossa. Kuvaus on lähes aina suoritettu tieltä tai siten, että tie näkyy kuvassa.

Haastattelun ovat antaneet:

Tuula Laaksonen (Itä-Uudenmaan liitto), Synnöve Bergholm (Itä-uudenmaan maakuntamuseo), Vesa Kiljo (Länsi-Uudenmaan maakuntamuseo), Rauli Ailus (Tammisaaren kaupunki), Mikko Härö (Keski-Uudenmaan maakuntamuseo), Pirjo Kinnunen (Päijät-Hämeen liitto) ja Mirja Hahl.

2. KULTTUURIMAISEMA

Kulttuuriympäristön muodostavat:

- Rakennettu ympäristö
 - rakennusperintö
 - rakennussuojelu
- Kiinteät muinaisjäännökset
- Maisemanhoito
 - perinnemaisemat

Kulttuurimaiseman alkuperäinen merkitys on viljelysmaisema. Alunperin kulttuurimaisema on ollut ensisijaisesti funktionalistinen maisema - saada leipä pöytään - ja sillä on ollut vain vähän esteettisiä arvoja. Vanha kulttuurimaisema on kuitenkin kehittynyt yleensä hyvämmälle ja ilmastollisesti suojaiselle paikalle niin, että sitä karakterisoi kasvien suurempi rehevyys ja monilajisuus verrattuna teollisuuskeskusten ympärille syntyneiden viljelysmaisemien kasvistoon.

Tiehen suhteutettuna Uudenmaan kulttuurimaisemaa luonnehtii maaston muotoja seurailevat "pikku"-tiet, lehtipuukujat, kivi-, puu- ja pensasaidat, peltoaukeiden yksittäiset puut "maamerkkeinä" tien käyttäjille, usein tien varrelle jäävät maatilojen talouspihat, vanhat kirkot hautausmaaineen ja ruukkiyhdyskunnat.

Näiden näkyvien tekijöiden lisäksi Uudenmaan kulttuurihistoriallisia alueita luonnehtii myös maan alla olevat runsaat esihistorialliset asuin- ja hautapaikat. Esihistoriallisista muistomerkeistä näyttävimmät ovat pronssikautiset kiviröykkiöhaudat, joita on korkeilla paikoilla Uudenmaan rannikkoseutu-ten varrella.

Kulttuurimaiseman monimuotoisuus on kuitenkin voimakkaasti köyhtymässä. Tyypillisimpiä vanhan kulttuurimaiseman elementtien muutoksia ovat:

peltosarat	-	suurialaiset pellot
avo-ojat	-	salaojat
heinäladot	-	kuivaamot
kedot ja ahot	-	pensaikot
ruis- ja heinäkuhilaat	-	muovirullat
luonnon niityt ja hakamaat	-	istutetut metsät
kivi- ja puuaidat	-	piikkilanka-aidat
puu- ja kivihoivisillat	-	alikulutunnelit
soratiet	-	asfaltitiet
kapeat kyläraitit	-	kevyen liikenteen väylät+levennykset
tiivit tienvarsikylät	-	epämääräiset avonaiset parkkialueet
kyläkauppa	-	supermarket + ohikulutie
puukujat	-	sähkö- ja puhelintolpat
luonnonkivi	-	betoni

Tiellä on hyvin merkittävä osuutensa kulttuurimaiseman identiteetin säilymisessä tai tuhoutumisessa. Kulttuurimaiseman funktio on tänään sama kuin ennenkin, mutta liikkumisen sujuvuus ja turvallisuus ovat entistä merkityksellisempiä tekijöitä. Arvoasetelmien rakentaminen pysyvän olotilan ja muutoksen välille ei ole yksinkertainen asia.

3. TIEVERKON SUHDE KULTTUURIHISTORIAALLISIIN ALUEISIIN

Kartassa 1 on kuvattu Uudenmaan vanhaa tiestöä, kartassa 2 arvokkaat tiejaksot, kartassa 3 kulttuurihistorialliset kohteet sekä alueet ja kartassa 4 muinaisjäännökset.

Uudenmaan vanhat maantiet ovat luoneet ympärilleen kulttuurihistoriallisten alueiden vyöhykkeen.

Uudenmaan vanhan tiestön historia on koko valtakuntaakin ajatellen merkittävä. Keskiaikaisen Suuren Rantatien (Turku-Viipuri, dokumentti v. 1382) ohella Uudellamaalla on vanhoja teitä, joista Meritie (Hämeenlinnasta Luoman markkinapaikalle) saattaa myös olla keskiaikainen. Hämeentie (Hämeenlinna - Helsingin pitäjän kirkko, mainittu 1408), Vanha Porvoontie (1400-l.), Porkkalan Postitie (1600-l.) ja mt 103 Vanha Hankoniementie (Kustaa III).

Historiallisten teiden tuntumassa sijaitsevat useimmat kartanot ja suurtilojen päärakennukset yhtenäisine viljelyalueineen. Näiden teiden varsille sijoittuvat myös ruukinkartanot ja luonnollisesti keskiaikaiset kivikirkot. 1500-luvulla Suuren Rantatien ja Meritien varret olivat jo asutettuja.

Uudenmaan kulttuurimaiseman runko on siis vanha tiestö. Pieniä tieosuuksia lukuunottamatta kaikki nämä tiet ovat yleisiä teitä. Yleisten teiden varrelle on luetteloitu tässä selvityksessä 404 kohdetta. Uudellamaalla on osoitettu kaikkiaan 283 valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä. Näistä 207 kohdetta tai aluetta on tässä selvityksessä merkitty tienvarsikohteiksi. 197 kohdetta on seudullisesti tai paikallisesti merkittävää.

Uudellamaalla on 4 museosiltaa ja 2 museotietä.

Tienvarsikohteisiin sisältyy myös 16 kulttuurihistoriallisesti merkittävää saha-, mylly-, voimala ja ruukkimiljöötä.

Valtakunnallisesti merkittävistä kulttuurihistoriallisista kohteista ja alueista 20 sijaitsee valtatie, 12 kantatie, 119 seututie ja 43 paikallistien varrella.

Useimmat vielä hyvinsäilyneet kylät sijaitsevat paikallisteiden varrella.

4. KULTTUURIHISTORIALLISTESTI ARVOKKAAT TIEJAKSOT

Arvokkaita tiejaksoja ovat lähes kaikki kulttuurihistoriallisesti merkittävien alueiden läpi kulkevat tiet. Kohdekartalle on merkitty valtakunnallisesti ja seudullisesti merkittävät kulttuurihistorialliset miljööt sekä seutukaavan suojelualueet.

Uudenmaan historiallisten teiden säilyneet osuudet ovat arvokkaita. Tosin ns. historiallisten teiden nykyinen linjaus ei aina ole alkuperäinen. Mutkat ovat aikojen kuluessa jääneet nykyisten linjausten sivuun, mutta pääpiirteissään ne ovat yhä eriasteisina käytössä, niin myös niiden vanhat kivisillat.

Uudenmaan tiemuseokohteet ovat Fagervikin ja Tuusulan Rantatien museotiet sekä Kirkkonummen Värnäsinsilta, Nurmijärven Myllysilta, Espoon kartanon silta ja Tönnön silta Orimattilassa. Tiemuseokohde pidetään normaalin tienpidon piirissä sellaisena kuin se on museotieksi otettaessa ollut. Historiallisia teitä ja siltoja suojelee muinaismuistolaki (295/63 1 § 2 mom. 2 § 8 mom.), rakennussuojelulaki (60/85 2 § 2 mom, 4 §) sekä laki yleisistä teistä (243/54 19 §) ja rakennuslaki (379/58 135 §).

Arvokkaat tiejaksot merkittävillä kulttuuri maisema-alueilla ovat suuremmalta osalta seutu- ja paikallisteitä. Valta- ja kantatiet kiertävät yleensä kulttuurihistoriallisesti merkittävät maisema-alueet ja miljööt tai läpikulkiessaan rikkovat ne. Arvokkaimpia kantatiejaksoja ovat kantatie 53 Hankoniemen osuus ja kantatie 52, joka kulkee usein kulttuurihistoriallisen alueen läpi.

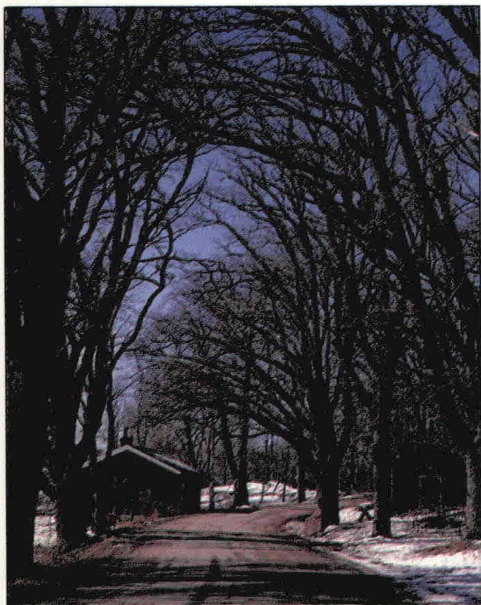
Seututeiden ja paikallisteiden varrelle jää lukuisia hyvin säilyneitä alueita. Ne tulisi hoitaa ja säilyttää mahdollisimman alkuperäisessä asussaan. Mm. seuraavat tiet ovat kokonaisuudessaan kulttuurihistoriallisesti arvokkaita teitä merkittävien miljöiden seurattessa toisiaan: mt 103, mt 104, mt 105, mt 108, mt 111, mt 113, mt 145, mt 163, mt 167, mt 158, mt 1581, mt 1322, pt 11065, pt 11197 ja pt 11337.

Arvokkaita tiejaksoja mm.:

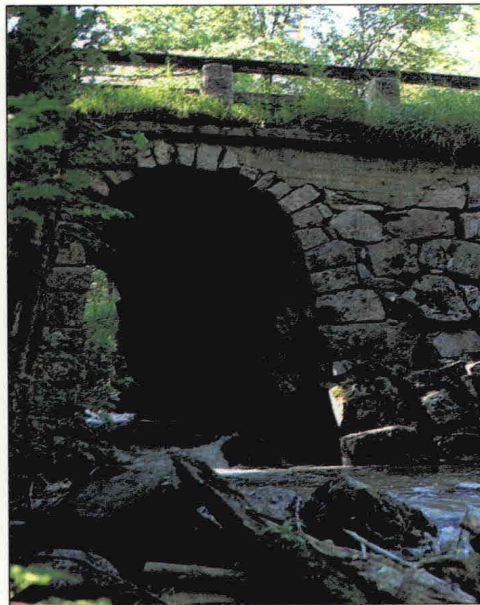
mt 120:n varrella Luukki, Rajamäen torppa,
Averia- Lahnus ja Olkkala
11247 Porkkalan Postitie
11256 Evitskogin pt
11609 Tuusulan Rantatie
11775 Emäsalo
11877 Härpe
11937 Pukaro
11935 Lapinjärvi.

149 ja 11707 Numminen
1604 ja 160 Tiilää
1631 Luhtikylä, Viljanen, Niemenkylä
11771 ja 2954 Keituri
11310 Espoon kartano
11007 Täktomin kylä, Tvärminnen kylä
11081 Västankvarn
11175, 11179 Sjundbyn kartano

KULTTUURIHISTORIALLISTE ARVOKKAAT TIEJAKSOT

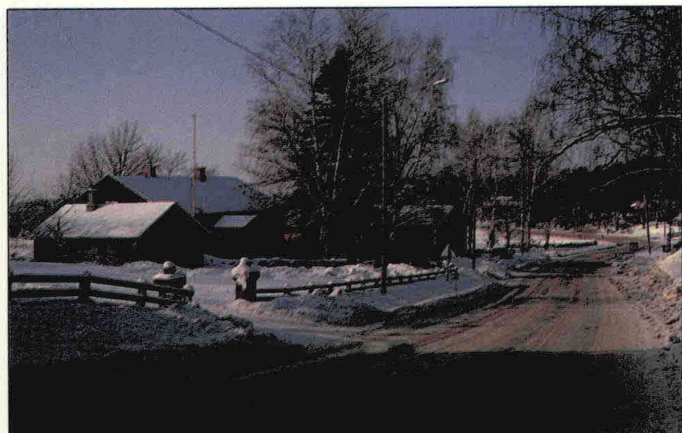
1.

2.

Uudenmaan kulttuurimaisen runko on historiallinen tiestö. Todennäköisesti vanhin tie on keskiaikainen Suuri Rantatie, jonka osuus Fagervikin kohdalla on muodostettu museotieksi maantiellä 105 / kuva 1/ ja Espoon kartanon kohdalla paikallistiellä 11310 on museosilta /kuva 2.

Itä-Uudellamaalla Pernajan kohdalla Suuri Rantatie muodostaa idyllisen kirkonkylän raitin /kuva 3/. Maantie 103, vanha Hankoniementie on todellinen "kuninkaantie" sillä se on 1700-luvulla kuningas Kustaa III:n rakennuttama. Hyvin säilynyt tie tulisi säilyttää sellaisenaan /kuva 4/.

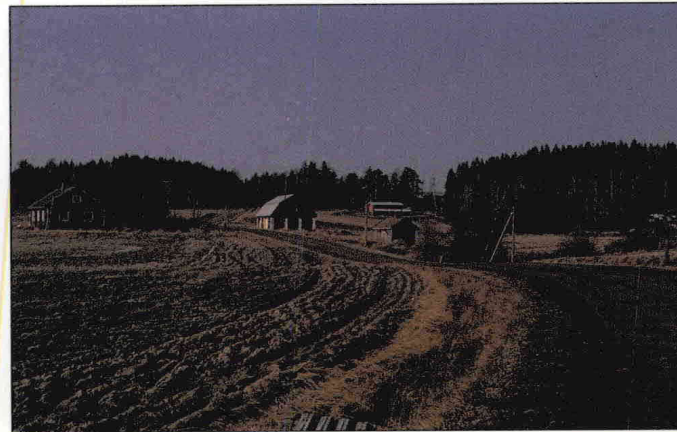
3.

4.

5.

6.

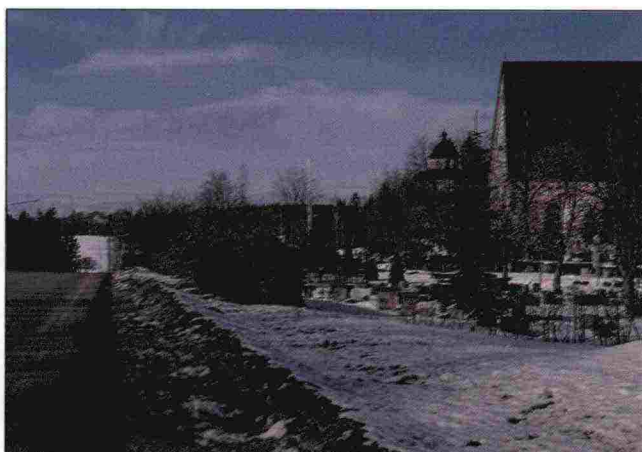
Vanha tiestö seurailee maaston muotoja Vihdissä maantiellä 122 /kuva 5/.

Uudellamaalla hiekkatiet ovat häviämässä, mutta mikäli mahdollista niitä tulisi säilyttää. Paikallistie 11201 Vanjärven kulttuurimaisemassa /kuva 6/.

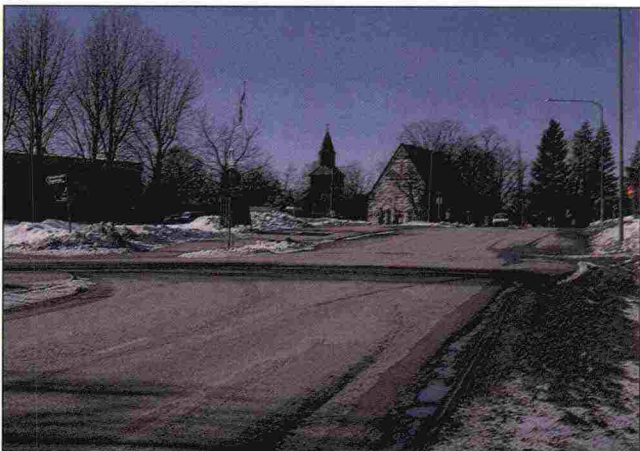
KULTTUURIHISTORIALLISTEesti ARVOKKAAT TIEJAKSOT

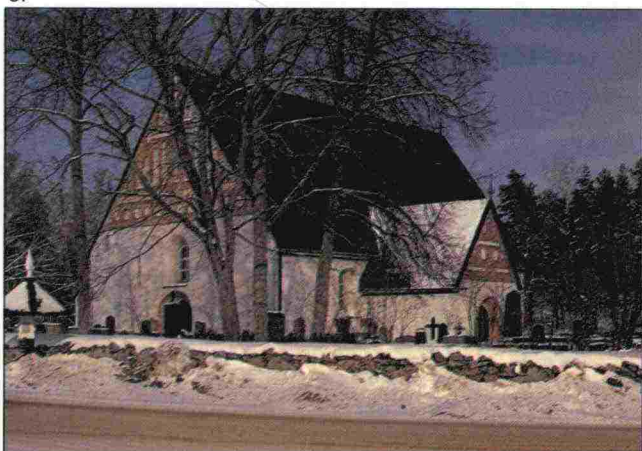
7.

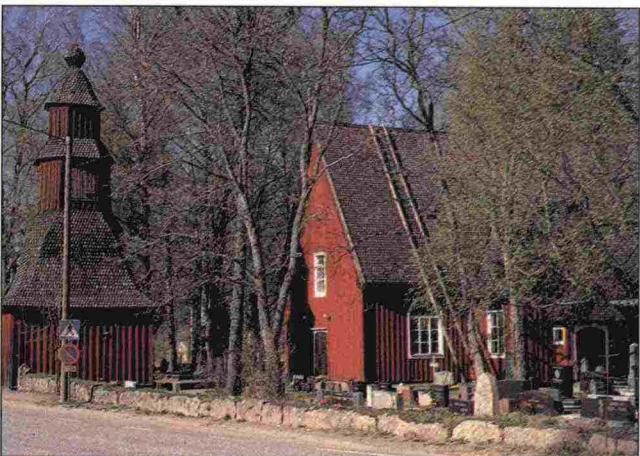
8.

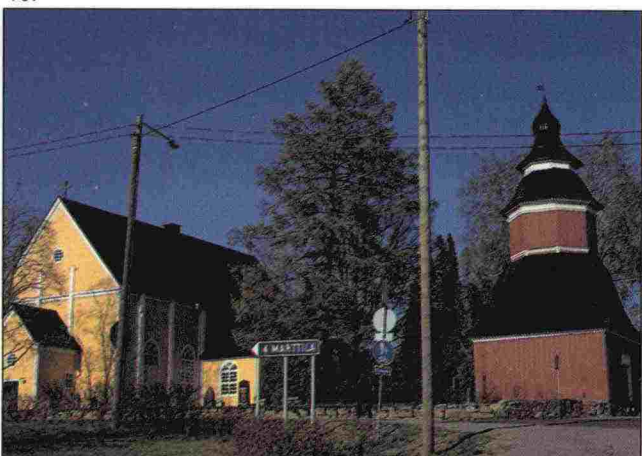
9.

10.

11.

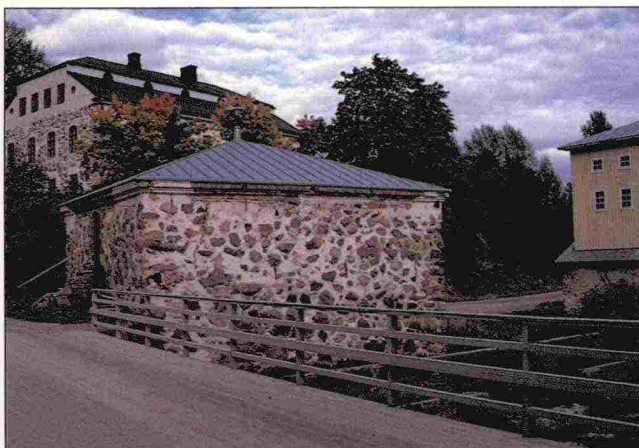

12.

Uudenmaan vanhat tiet kulkevat "kirkolta kirkolle". Rannikkoseudun varhaisesta vauraudesta kertovat keskiajan kivikirkot Suuren Rantatien varrella: maantiellä 108 Tenholan kivikirkko /kuva 7/, maantiellä 116 Siuntion kivikirkko /kuva 8/, paikallistiellä 1115 Inkoon kivikirkko /kuva 9/, maantiellä 1581 Pernajan kivikirkko /kuva 10/.

Vanhan Pohja - Sammatti-tien varrella maantiellä 104 on Sammatin puukirkko /kuva 11/ ja maantie 127 varrella on Pusulan puukirkko /kuva 12/.

KULTTUURIHISTORIALLISTESTI ARVOKKAAT TIEJAKSOT

13.

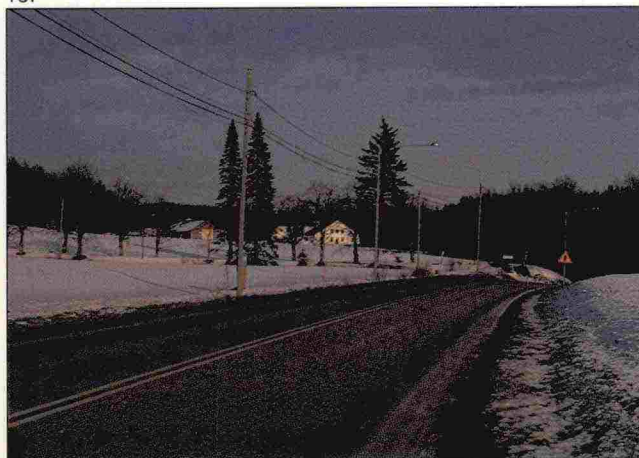
14.

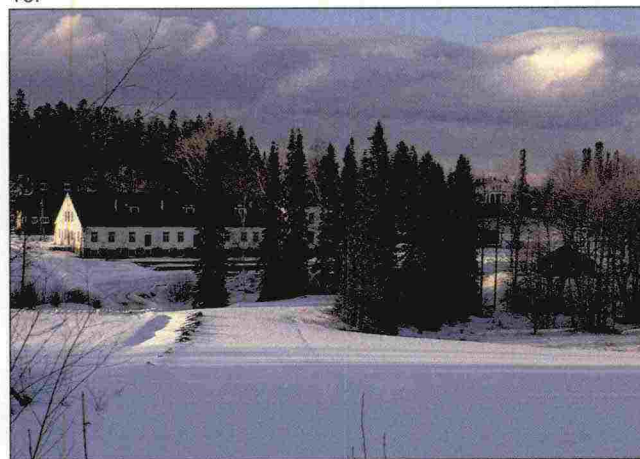
15.

16.

17.

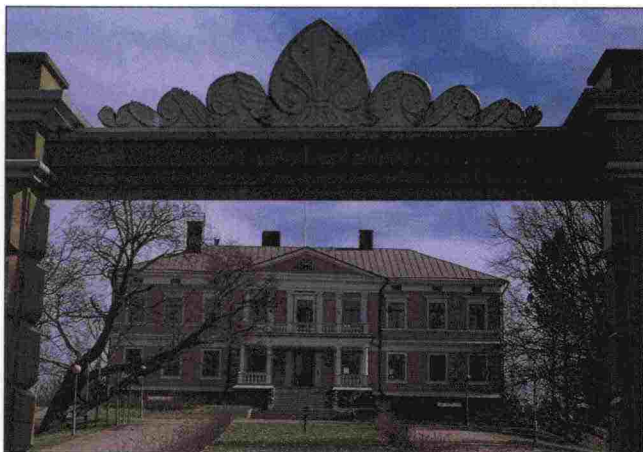
18.

Uudellamaalla historiallisten teiden vaikutuspiiriin jää kymmeniä kartanoita ja kartanoiden kulttuurimaisemia, joista merkittävimpiä ovat Sjunbyn kartanon miljöö paikallistiellä 11175 /kuva 13/ ja Espoon kartanon miljöö paikallistien 11310 varrella /kuva 14/. Tie ei useinkaan suoranaisesti vaikuta kartanon päärakennukseen vaan tien varrelle jää runsas puusto ja merkittäviä talous- ja työväenasuinrakennuksia. Komeimpia kartanomiljöitä Uudellamaalla on Malmgård maantien 167 tuntumassa /kuvat 15 ja 16/ ja Oitbacka maantien 113 varrella /kuvat 17 ja 18/.

KULTTUURIHISTORIALLISTESTI ARVOKKAAT TIEJAKSOT

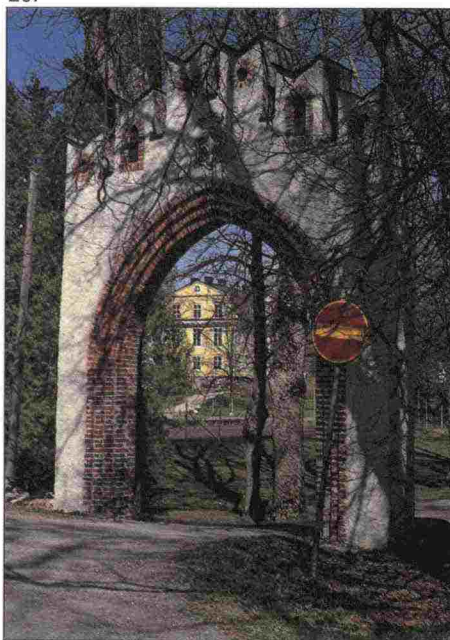
19.

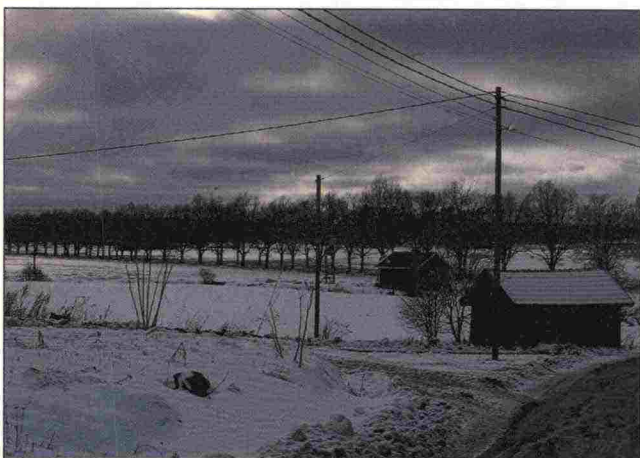
20.

22.

21.

23.

24.

Muutamiiin kartanomiljööihin pääsee maantieltä portin kautta: Kurkin kartano paikallistiellä 11255 /kuva 19/, Sannäsin kartano paikallistiellä 11863 /kuva 20/, Mustion kartano paikallistiellä 11083 /kuvat 21 ja 22/. Usein kartano jää kuitenkin peltoaukean ja pitkän puukujan taakse esim. Tervikin kartano maantien 158 varrella /kuvat 23 ja 24/.

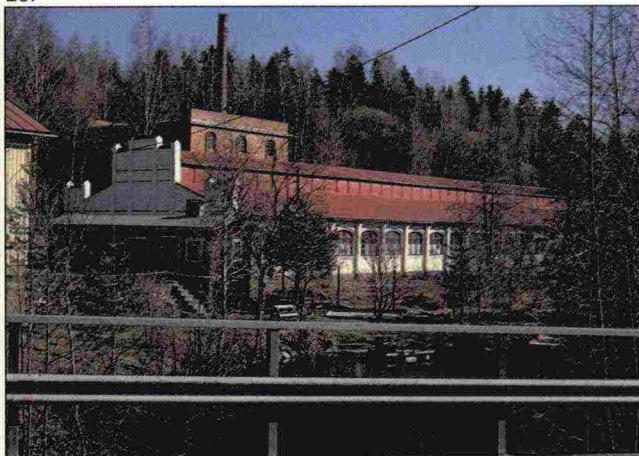
KULTTUURIHISTORIALLISTESTI ARVOKKAAT TIEJAKSOT

25.

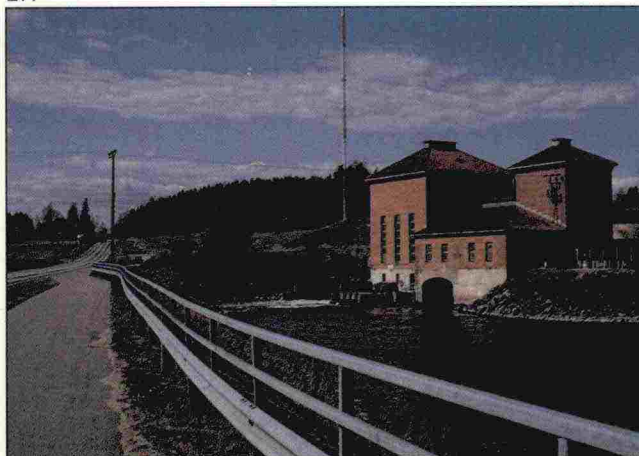
26.

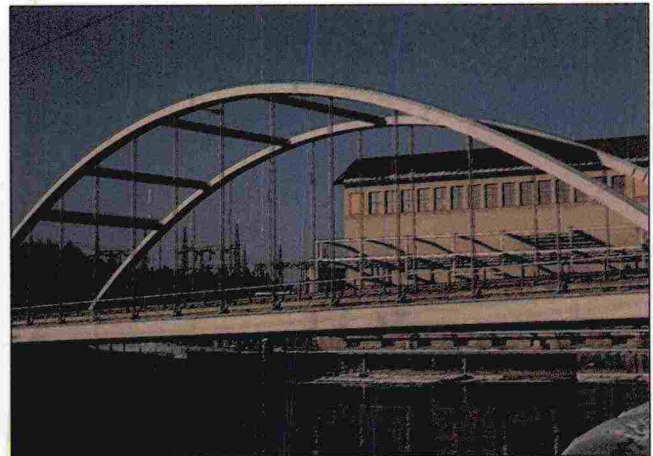
27.

28.

29.

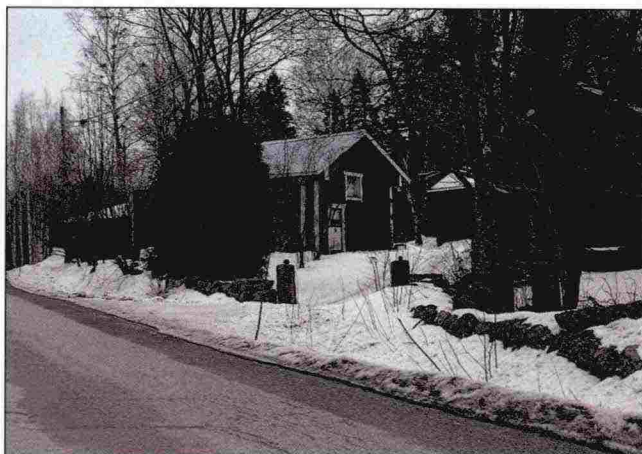
30.

Historiallisten teiden vaikutuspiiriin jää Uudellamaalla myös ruukki-, mylly-, saha- ja voimalaympäristöjä. Paikallistien 11065 (Suuri Rantatie) varrelle jää Billnäsins ruukkimiljöö /kuva 25/ ja maantien 104 varrelle Fiskarsin /kuva 26/ ja Antskogin ruukit /kuvat 27 ja 28/. Uudempaa voimalahistoriaa edustaa Åkerforsin /kuva 29/ ja Ahvenkosken voimalaitokset koski- ja siltaympäristöineen /kuva 30/.

KULTTUURIHISTORIALLISTEesti ARVOKKAAT TIEJAKSOT

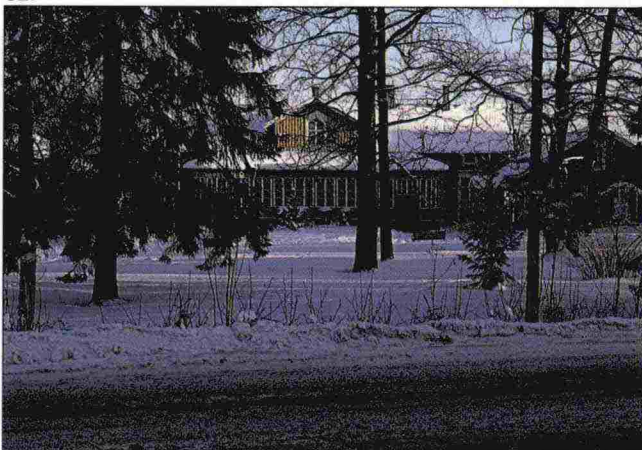
31.

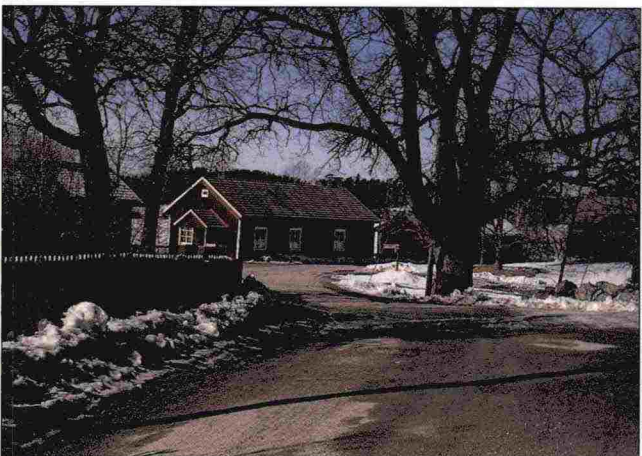
32.

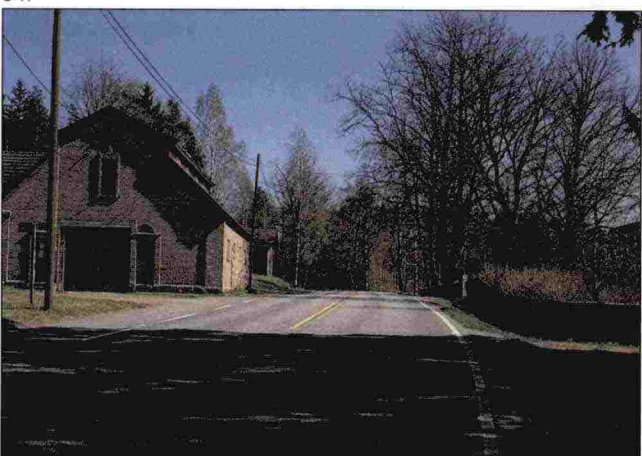
33.

34.

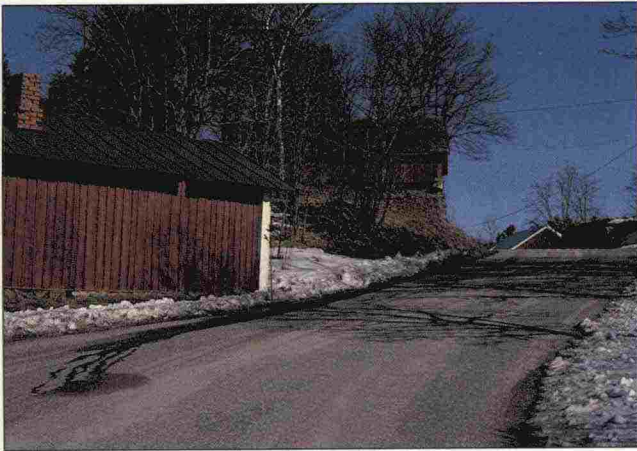
35.

36.

Parhaimmin säilyneet kyläkokonaisuudet Uudellamaalla ovat paikallisteiden varrella ja varsinkin aivan rannikolla. Täktomin kylä paikallistiellä 11007 /kuva 31/ ja Varlaxin kylä paikallistiellä 11775 /kuva 32/ edustavat tiiviitä rannikkokylä pikkutien varrella. Haaviston kylä maanteiden 133, 1331 ja 1332 risteyksessä sisältää arvokkaan rakennuskannan tien tuntumassa /kuvat 33 ja 34/. Snappertunan kirkonkylässä paikallistien 11068 varrella on tiivis kylämiljö /kuva 35/ ja Karstun kylässä maantien 107 varrella on komeat tiiliset tallirakennukset /kuva 36/.

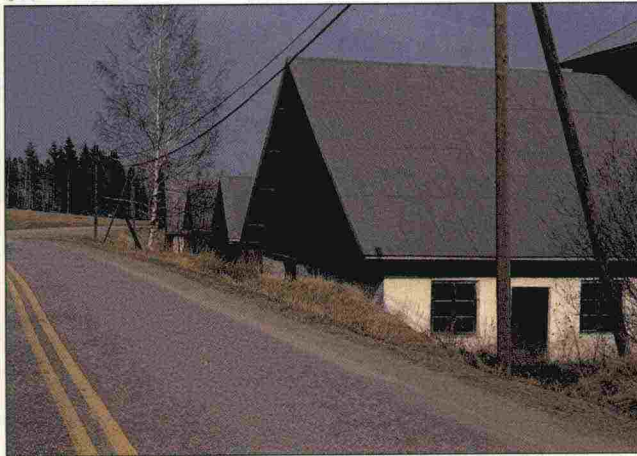
SÄILYTETTÄVIÄ ELEMENTTEJÄ

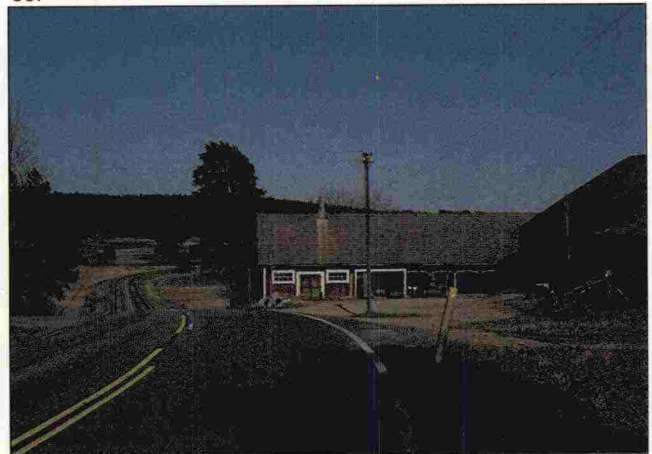
37.

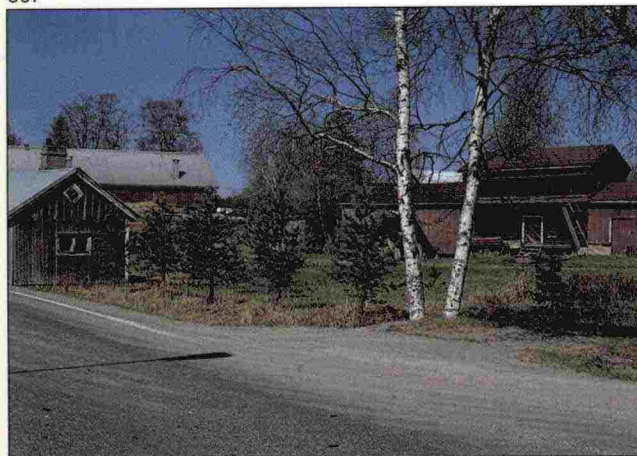
38.

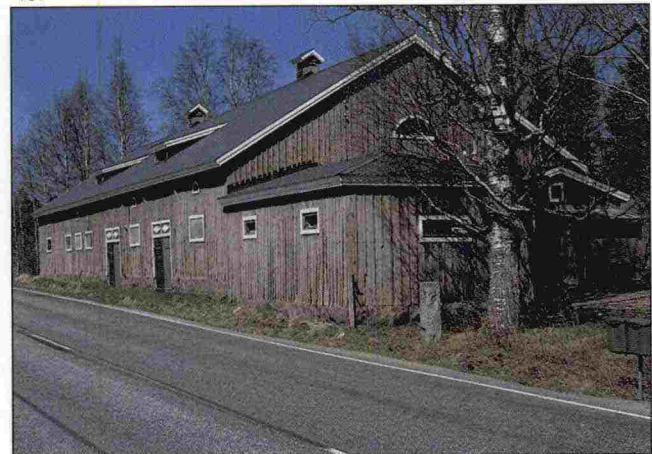
39.

40.

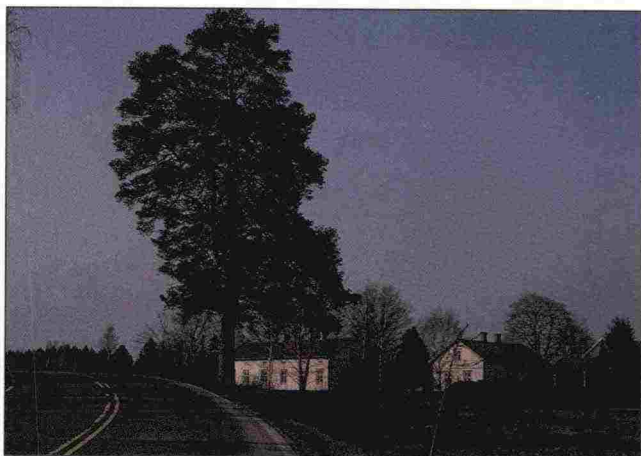
41.

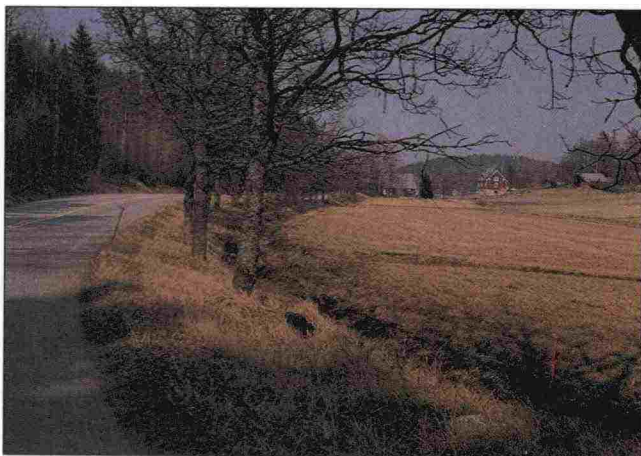
42.

Teiden varsille jäävien mautilojen tilakokonaisuuksien talousrakennukset tulee huomioida erityisesti tietä levennettäessä, sillä ne ovat usein aivan tien vieressä kiinni. Ne antavat ilmettä tielle, eikä niitä tule purkaa tien alta. Aittoja maantien 105 varrella /kuva 37/, Grönkullan aitta maantien 113 varrella /kuva 38/, navetta paikallistien 11197 varrella Irjalassa /kuva 39/, navetta Fasarbyn tilalla maantien 111 varrella /kuva 40/, talousrakennuksia /kuva 41/ ja ulkorakennus maantien 1403 varrella /kuva 42/.

SÄILYTETTÄVIÄ ELEMENTTEJÄ

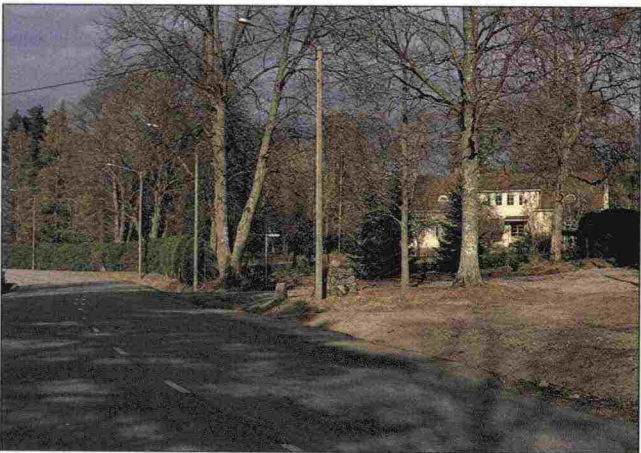
43.

44.

45.

46.

47.

48.

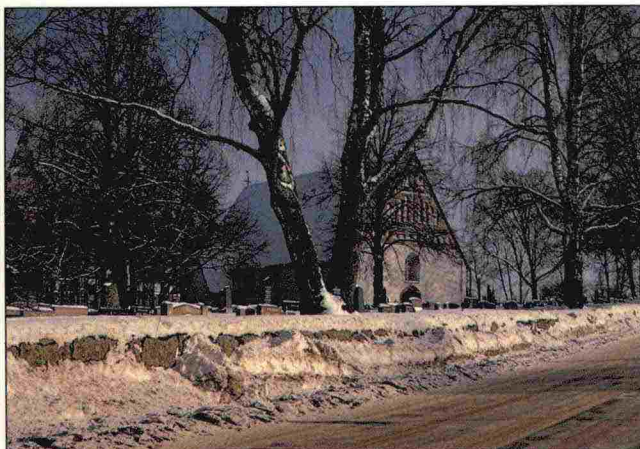
Maisemapuut: esim. mt 122, Lumia ja Tuisku /kuva 43/

Puukujat: esim. mt 1197, Irjala /kuva 44/

Kuusiaidat: esim. mt 104, Sammatti /kuva 45/, pt 11787, Toivola (Linnankosken kotitalo) /kuva 46/, mt 113, Evitskogin koulu /kuva 47/

Puuaidat: esim. mt 107, Karstu /kuva 48/

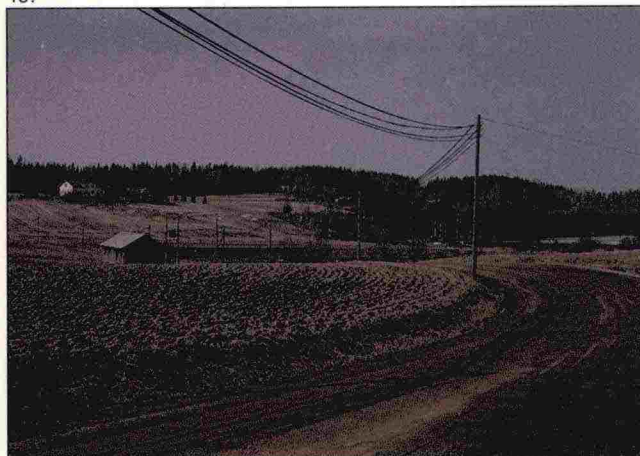
SÄILYTETTÄVIÄ ELEMENTTEJÄ

49.

50.

51.

52.

53.

54.

Kiviaidat: esim. mt 1581, Pernajan kirkko /kuva 49/, pt 11771, Keituri /kuva 50/
 Soratiet: esim. pt 11195 /kuva 51/ ja pt 11081 Västankvarn /kuva 52/

Tietä levennettäessä edellä mainitut tienvarren elementit helposti hävitetään esim. maantien 122 varrella on pihapiirin sisääntulon "autioitunut" ilme mahdollisen portin kadottua /kuvat 53 ja 54.

SÄILYTETTÄVIÄ ELEMENTTEJÄ

55.

56.

57.

58.

59.

60.

Kiviholvisillat: esim. Sävträskin kivililta, pt 11889 /kuva 55/, Narkosken kivililta, mt 163 /kuva 56/, Hirvihaaran kivililta, mt 145 /kuva 57/, Kuuskosken kivililta, mt 167 /kuva 58/, Vakkolan kivililta, pt 11787 /kuva 59/.

Puusillat: esim. Värnäsin silta, tiemuseokohde, pt 11245. Silta on huonokuntoinen, eikä sen kunnostamista pidetä todennäköisenä /kuva 60/.

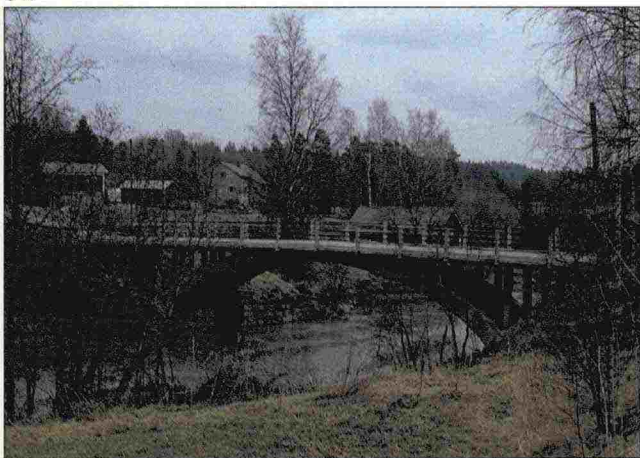
SÄILYTETTÄVIÄ ELEMENTTEJÄ

61.

62.

63.

64.

65.

66.

Veikkolan pieni kiviholvisilta on muutettu kevyen liikenteen väyläksi, mt 110 /kuvat 61 ja 62/.

Tönnön betonisilta, tiemuseokohde, on muutettu kevyen liikenteen väyläksi, mt 1631 /kuva 63/.

Uudellamaalla on ollut useita kievareita vanhojen teiden varrella. Ne kuuluvat teiden historiallisiin kerrostumiin, joten ne olisi hyvä säilyttää edelleen kahvilana tai muussa vastaavassa toiminnassa. Olsbölen kestikievari kantatien 52 varrella on jäänyt tienpenkan varjoon /kuva 64/.

Maitolaiturit, mt 103 /kuvat 65 ja 66/.

SUOMEN
PINSKA

0 5 10
1:200000
100000

S.S. 1984 UUDENMAAN TIEMILJOO

ARVOKKAA TIEMILJOO

UUDENMAAN KULTTUURIHISTORIAALLISTEN ALUEIDEN TIEMILJOO

KARTTA 2

5. TIEN AIHEUTTAMAT ONGELMAT KULTTUURIMILJÖÖSSÄ

“ Yleisten teiden rakentamista koskevan lain puutteena on, että siinä veloitetaan vain yleispiirteisesti ottamaan ympäristönsuojelunäkökohdat huomioon tien rakentamisessa (51/81). Laki ei suoranaisesti puutu teiden maisemavaikutuksiin. Tienrakentamisen jäykät normit on muokattava niin, että rakentaminen ei vahingoita maiseman paikallisia erityispiirteitä. Teiden oikomista ja vanhojen sorateiden päällystämistä sekä kevyen liikenteen väylien kaavamaisista rakentamista on syytä välttää.” (Maisemanhoito, Ympäristöministeriön mietintö 66/1992).

Tien “parantaminen” - oikominen, päällystämisen mukanaan tuoma tien tasauksen kohoaminen, kevyen liikenteen väylien rakentaminen kyläraitin varrelle ja yleensä alkuperäisen mittakaavan muuttaminen ovat yleisimmät syyt tien aiheuttamille ongelmille kulttuurimiljöössä. Ongelmien laajuus on lähes pääsääntöisesti suhteessa tieluokkaan. Mitä alempiasteinen tie sen säilyneempi tienvarsimiljöö. Kuitenkin miljöön tuhoutuminen on hyvin pienestä kiinni, sillä tasauksen nostaminen ja tien oikominen nykyisten normien mukaisesti rikkovat vanhan tien mittakaavan ja miljöön harmonian yleensä heti. Esim. maantien 105 pienet tasauksen nostot, Keiturin ja Koskusen läpi menevien teiden ylimitoitettut parannukset ja myös Mickelspiltomin kulttuurimaisemassa olevan paikallistien 11893 mutkien oikaisu ovat muuttaneet täysin vanhan tien luonteen.

Tien tasauksen nousu useiden asfalttikerrostumien vuoksi on myös uhka tienvarren hirsirakennuksille. Esim. Billnäsin paikallistien 11065 tienvarren talousrakennusten ja Sammatin kirkon kohdalla tien korotuksen vuoksi vesi valuu rakenteisiin. Tarkkisten kohdalla tietä on levennetty niin, että tie on liian lähellä rakennuksia, ja talot jäävät matalammalle kuin tien pinta. Hiitelässä (mt 174) “ Miina Äkkijyrkän talon” kohdalla tietä on korotettu liikaa ja vesi vaurioittaa puurakenteita. Tasauksen nousu on myös esteettisyyskysymys esim. Fiskarsin vanhan koulu- ja tallirakennuksen (nykyinen näyttelyrakennus) vierestä kulkeva maantien 104 tien pinta on asfaltointien seurauksena kohonnut noin puoli metriä alkuperäisestä korkeudestaan. Mikäli mahdollista se tulisi laskea alkuperäiseen tasaukseen.

Uudenmaan jokilaaksojen ylitykset ovat haavoittuvimpia kohteita korkeampiasteisten teiden rakentamisessa. Ne ovat tuoneet kauniita, mutta myös maisemaan sopimattomia siltaratkaisuja. Esim. Mustijoen (vt 7) ja Ilolanjoen (vt 7) ylitykset, Keravanjokilaakson (vt 4) tiejärjestelyt ja Pikkalan kartanon ylikulkusilta ovat oman aikansa tiesuunnittelua, mutta valitettavaa on kulttuurimaiseman turmeltuminen näiltä osin. Erittäin valitettavaa on Drägsbyn kartanon miljööseen rakennettu valtatie 7:n Mustijoen ylittävä silta ja samoin tielinjaus Karlebyn kartanon kohdalla. Porvoonjokilaakso on niin merkittävä kulttuurimaisema, että se tulisi “rauhottaa” uusilta teiltä ja ylityksiltä.

Liikenteen tulevat varaukset rakennettuun kulttuurihistoriallisesti merkittävään ympäristöön nähden ovat usein liian suuret. Keski-Uudellamaalla tihentävä tieverkko uhkaa kulttuurimaisemia esim. Tuusulassa. Raskasliikenne tuo suuria ongelmia kulttuurimiljöössä, varsinkin Fiskarsin alueella. Uudenmaan tiepiiri on etsinyt ratkaisua Fiskarsin läpiajoliikenteelle. Kapeassa niemenkärjessä päädyttiin tunneliratkaisuun, joka on kuitenkin tässä kulttuurimaisemassa vieras ja yllättävä, toisaalta kuitenkin mielenkiintoinen

“portti” sisälle kulttuurimaisemaan. Tunnelin valmistuminen poisti autoilijoilta maisemaelämyksen, joka on vertaansa vailla Uudellamaalla. Se säilyi kuitenkin kevyen liikenteen väylällä, joksi vanha tie muutettiin.

Uudellamaalla on tehty useita tien parannuksia, joissa tie liikennemääriin nähden on ylimitoitettu. Tällaisia kulttuurimaisema-alueilla olevia teitä on Artjärven ympäristön tiet, sekä Keiturin ja Koskusten kylien läpi menevät tiet joilla kesällä 1994 tehtiin oikaisuja ja korkeita tasauksia. Siuntion valtakunnallisesti merkittävän asemanseudun läpi kulkeva maantie 115 kevyen liikenteen väylineen on kohtuuttoman ylimitoitettu. Suunnittelussa olisi pitänyt löytää maisemaa säästävämpi toteutustapa. Myös Askolan läpi toteutettu maantie 161 olisi pitänyt suunnitella pienimittakaavaisempaan pienipiirteisessä ja arvokkaassa maisemassa. Orimattilan ympäristössä sen sijaan liikenteen kasvupaineet ovat olleet liian suuret vanhalle rakennuskannalle.

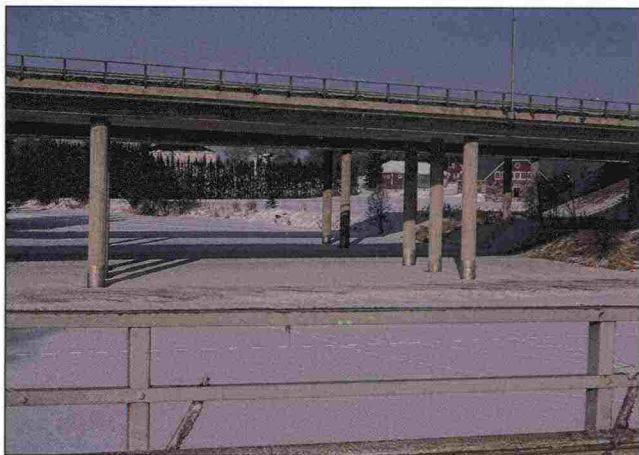
Viime vuosina Uudellamaalla on tehty tienparannussuunnitelmia, jotka uhkaavat kulttuurihistoriallisesti merkittäviä miljöitä tai yksittäisiä kohteita:

Länsi-Uudellamaalla uusi tiesuunnitelma rikkoisi Haaviston kylän ilmeen. Uusi Vesterbyn liittymä tuhoaisi valtakunnallisesti merkittävän Vesterbyn kartanon miljöön. Nummen kirkonkylän liittymä ykköstiehen ja tien oikaisu tuhoaisi kyläraitin. Yksi rakennus on jo purettu ennakoiden tien oikaisua. Sammatin, Nummen ja Karjalohjan keskustassa kaavamainen kevyen liikenteen väylä olisi kulttuurihistoriallista miljöötä tuhoava. Tiepiiri on nyt suunnittelemassa Karjalohjalla ja Sammatissa uutta joustavampaa ratkaisua.

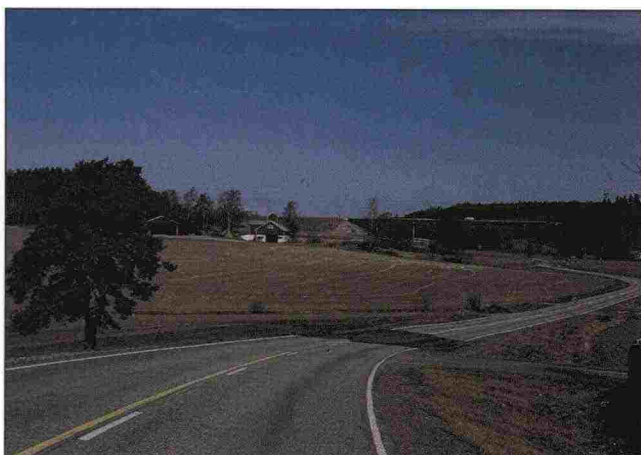
Itä-Uudellamaalla uhkaa useita kulttuurimiljöitä menneillään olevat tie- ja rakennussuunnitelmat. Tiilään kulttuurimaiseman kohdalla on suunnitteilla tien oikaisu, joka todennäköisesti rikkoisi hyvin säilyneen kulttuurimiljöön. Hirvihaaran koskimaisemaan, Pennalan ja Hinthaaraan kylätaajamaan on rakenteilla kevyen liikenteen väylät.

Tällä hetkellä koko Uudenmaan kulttuurimiljöille ja arvokohteille ehkä kaikkein tuhoavin uhka on juuri kevyen liikenteen väylien rakentaminen, mikäli ne toteutetaan vanhentuneiden suunnitelmien mukaisina. Ongelma on kuitenkin tiedostettu tiepiirissä. Suunnitelmia on viime vuosina muutettu ja tehty jopa kokonaan uudestaan hankkeissa, jotka koskevat vahoja taajamia. Uudellamaalla on kulttuurihistoriallisia kylätaajamia, joiden keskusaukiota on toivottu voitavan ehostaa. Esim. Lapinjärven keskustaa saattaa uhata liiallinen modernisointi, jos aukion pintamateriaaleja ei valita oikein. Kylien läpi meneviä hiekkateitä ja hiekkapintaisia toreja ei tulisi yleisesti asfaltoida. Hiekkatiet tulisi vahoissa taajamissa säilyttää jo senkin takia, että ne ovat häviämässä Uudeltamaalta esim. rannikkokylien hiekkatiet ja varsinkin Härpen kylätie rinteessä tulisi säilyttää.

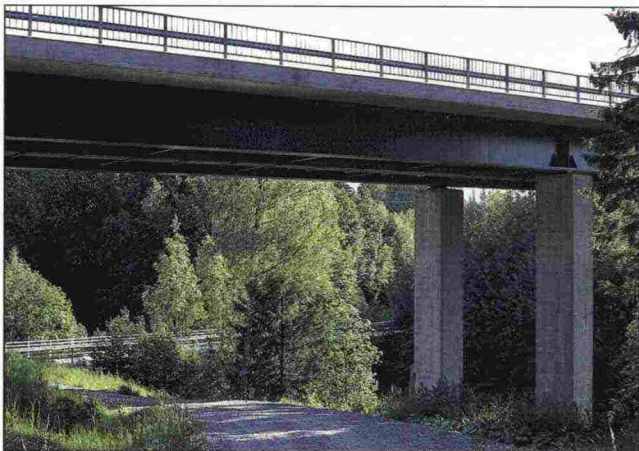
TIEN AIHEUTTAMAT ONGELMAT KULTTUURIMILJÖÖSSÄ

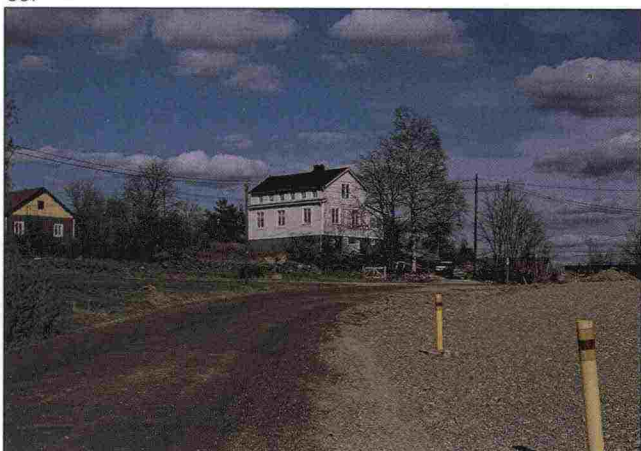
67.

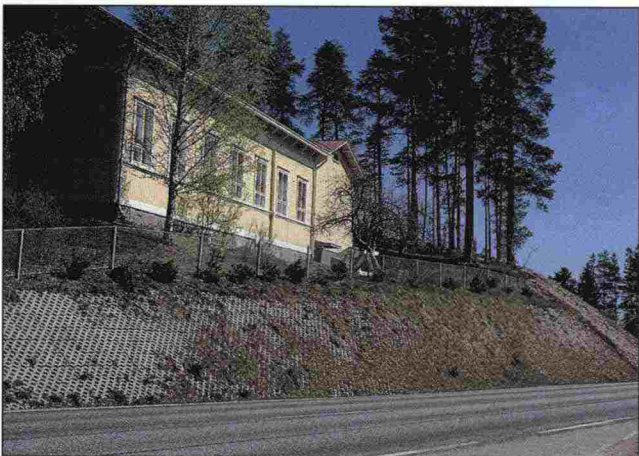
68.

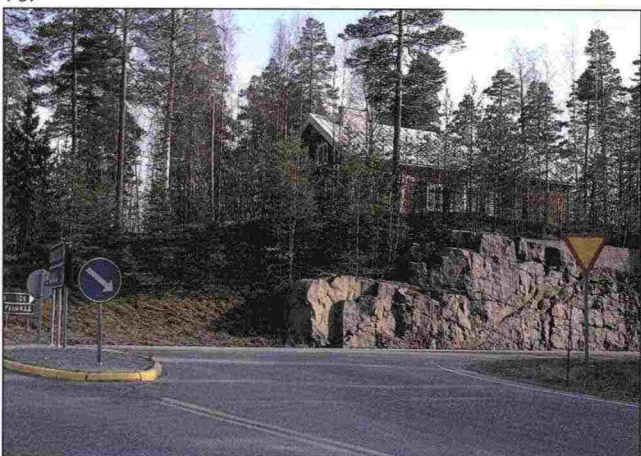
69.

70.

71.

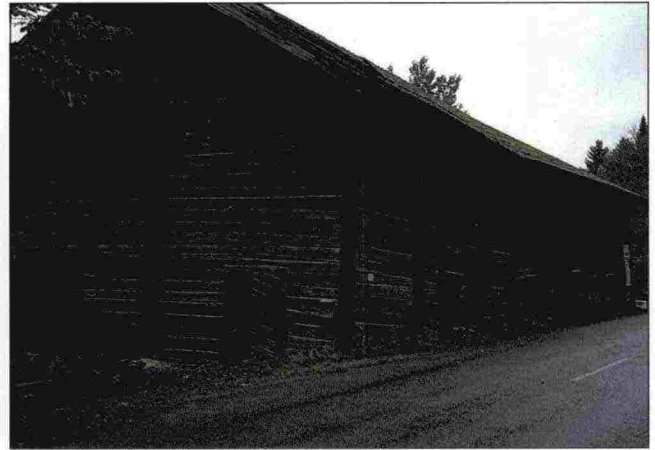
72.

Valtatien 7 siltaratkaisut ovat osaltaan turmelleet Mustijoen ja Ilolanjoen jokilaaksojen kulttuurimaisemat / kuvat 67 ja 68/. Myllysilta, joka on tiemuseokohde paikallistie 11475 varrella on saanut rinnalleen uuden sillan, joka on ristiriidassa vanhan sillan mittakaavan kanssa /kuva 69/. Koskusen kylän läpi on rakennettu uusi tielinja, joka rikkoo kulttuurimaisemaa, mt 11701 /kuva 70/. Ridasjärven kulttuurimaisen läpi menevä maantie 11403 jättää koulurakennuksen tienpenkan päälle /kuva 71/, samoin kantatiellä 53 Pietilän kyläkeskuksen kohdalla rakennuksia jää kalliioleikkauksen päälle /kuva 72/.

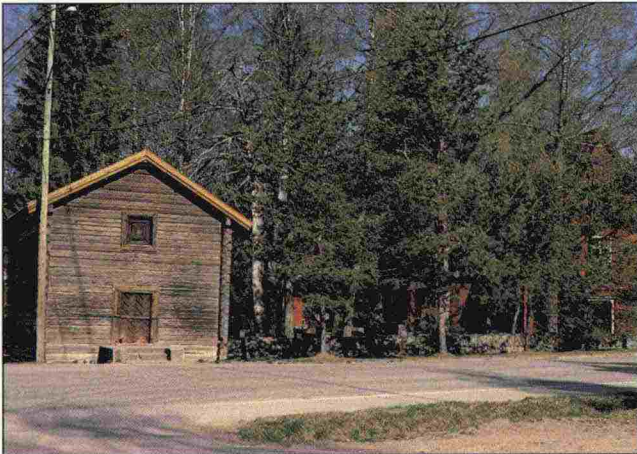
TIEN AIHEUTTAMAT ONGELMAT KULTTUURIMILJÖÖSSÄ

73.

74.

75.

76.

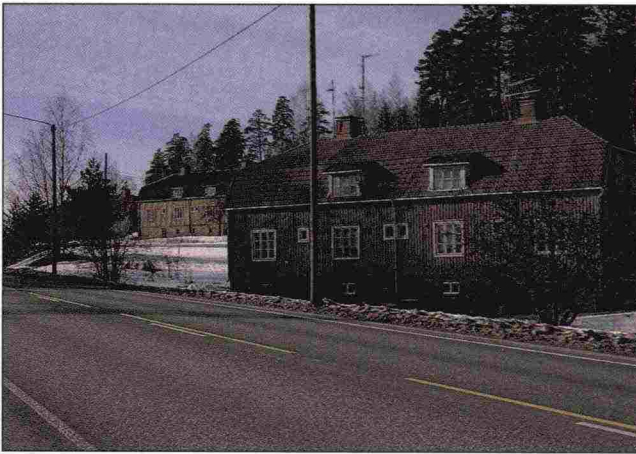
77.

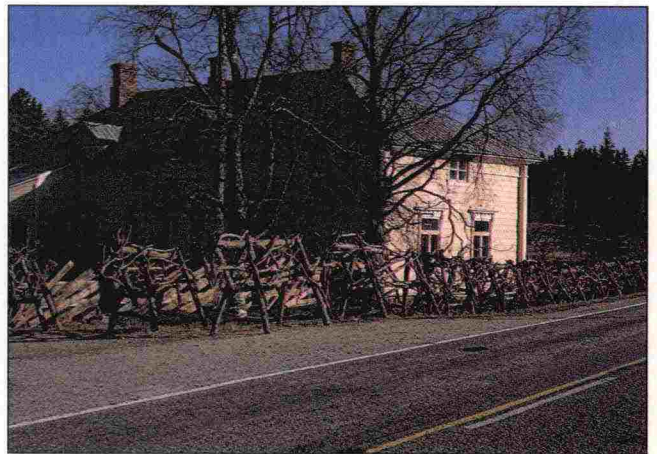
78.

Tien asfaltoinnin seurauksena syntynyt tientasauksen nousu aiheuttaa hirsirakenteille kosteusvaurioita. Billnäsissä paikallistien 11065 varrelle jäävien kahden ulkorakennuksen kohdalla tulee tietä laskea /kuvat 73 ja 74/. Tientasaus on liian korkea Sammatin kirkolla maantien 104 /kuva 75/, Vanhalan kylässä maantien 122 varrella /kuva 76/, Viljaniemessä maantien 1631 varrella /kuva 77/ ja paikallistie 11712 varrella olevassa Soukkion kylässä /kuva 78/, jossa on useita merkittäviä kohteita tämän pikkutien varrella.

TIEN AIHEUTTAMAT ONGELMAT KULTTUURIMILJÖÖSSÄ

79.

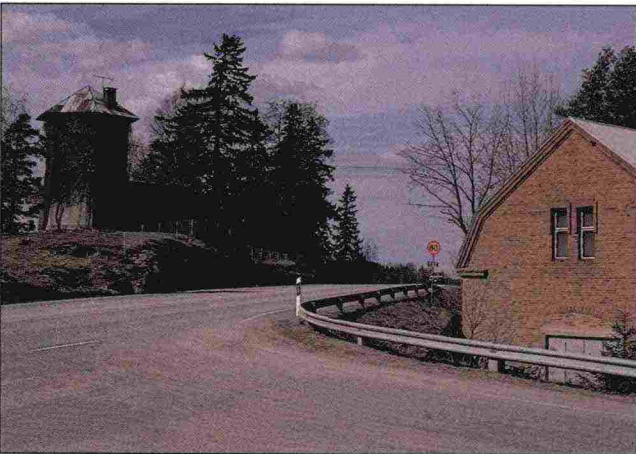
80.

81.

82.

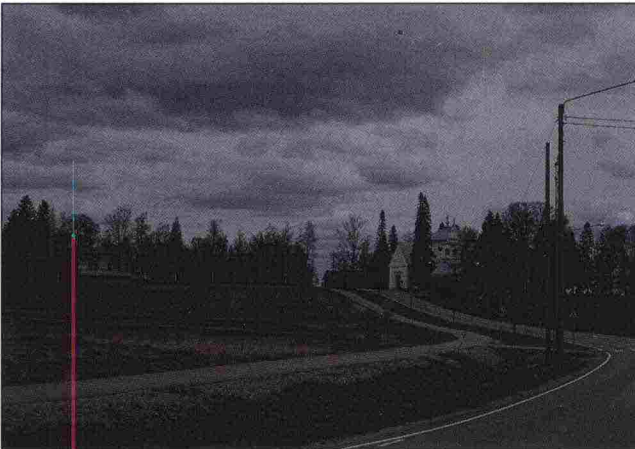
83.

84.

Tientasaus on liian korkea Äminneforsin työväen asuntojen kohdalla maantie 111 /kuva 79/, Hiitelässä Miina Äkkijyrkän talon kohdalla, maantie 174 /kuva 80/, Irjalassa paikallistiellä 11197 /kuva 81/, Raalan kartanon kohdalla maantie 1321 /kuva 82/, Numlahden kartanon talousrakennusten kohdalla, maantie 132 /kuva 83, Orimattilassa paikallistie 11841/maantie 167 /kuva 84/.

TIEN AIHEUTTAMAT ONGELMAT KULTTUURIMILJÖÖSSÄ

85.

86.

87.

88.

Liian leveät kevyen liikenteen väylät kulttuurimaisemassa: Myrskylän kirkonkylä, mt 174 /kuva 85/, Lappbölen kylä, mt 113 /kuva 86/.

Bussipysäkkien katoksien suunnittelua tulisi kehittää kulttuurimiljöön ilmeeseen sopivaksi. Ojakkala, maantie 121 /kuva 87/ ja paikallistie 11114 /kuva 88/.

6. TOIMENPITEET

Kulttuurimiljöä asettaa tiesuunnittelulle omat reunaehdot, jolloin jokainen hanke on suunniteltava yksilökohtaisin vaatimuksin suunnittelunormeista välittämättä. Kysymys ei ole ainoastaan teknisestä osaamisesta, vaan yhdessä sen kanssa suunnittelun perusta tulee asettaa kulttuurisesti ja visuaalisesti kestävä kehityksen periaatteelle. Suuremmat hankkeet vaativat kulttuuriarvojen selvittämistä YVA-prosessin yhteydessä.

Uudenmaan kulttuurimiljöitä koskeva tiesuunnittelu ja rakentaminen tulee toteuttaa neuvotellen yhteistyössä kulttuuriasiantuntijoiden kanssa. Ympäristöministeriön, ympäristökeskuksen, museoviraston ja Uudenmaan liiton asiantuntijat sekä kuntien kulttuuriyhdistykset ja maakuntamuseoiden rakennustutkijat ovat halukkaita yhteistyöhön. Tiesuunnittelijaryhmään tulisi kuulua kulttuuriasiantuntija aina siltä alueelta, jota hanke koskee. Alueellisten ominaispiirteiden tietämys tapahtuu heidän kauttaan. Kysymys ei tarvitse olla vain ns. suurista hankkeista.

1.9.1994 tuli voimaan uusi muutos rakennuslakiin, joka sallii kaavaan voitavan liittää haitallisten tai häiriöitä aiheuttavien ympäristövaikutusten estämiseksi tai rajoittamiseksi tarpeellisia määräyksiä. Kunnat voivat myös yleiskaavassa esittää suojeltavia teitä.

Vanhan kulttuurimiljöön pienimuotoiset, mutta tärkeät elementit - puukujat, tietä reunustavat istutukset, vanhat sillat, sorapintaiset tiet, maisemapuut, tienvarren kivi- ja puuaidat portteineen - ovat niitä ensimmäisiä asioita, jotka saavat väistyä tietä levenettäessä tai oioittaessa. Jos näin tapahtuu tiestä tulee usein "autio", jäsentymätön ja mielenkiinnoton. Paikallisille asukkaille tie muuttuu tunnearvoiltaan köyhemmäksi ja ohikulkijalle tieksi ilman identiteettiä. Pääsääntö olisi, että uudet tiet kiertäisivät kulttuurimiljööt. Mutta koska tien parantamisen vaatimus on arkipäivän realismia tulee muutokset tehdä tien mittakaavaa muuttamatta ja tasausta korottamatta. Varsinkin kapean kyläraitin taajamissa muutokset tulee tehdä siten, että vaha tie säilyy ja sitä voitaisiin käyttää yksinomaan esim. kevyen liikenteen väylänä.

Kevyen liikenteen väylien rakentaminen liikenneturvallisuutta lisäävänä tekijänä on yleisesti toivottua ja ymmärrettävää, mutta vanhojen taajamien kyläraiteihin niitä on vaikea saada luontevasti mahtumaan ajotien rinnalle. Hanketta suunniteltaessa kulttuurihistorialliseen ympäristöön on harkittava tuhotaanko mahdollisesti turvallisuuden tähden arvoja, jotka tulisi ehdottomasti säilyttää. Kevyen liikenteen väylä ei ole aina välttämätön; joskus riittäisi turvallisuuden takaajaksi yksinkertaisesti nopeusrajoitus. Kevyen liikenteen väylän ei myöskään tarvitse olla ojilla erotettu ajoväylästä. Voidaan tehdä pelkkä kiveys erottamaan hiukan korotettu kevyen liikenteen väylä ajotiestä mikäli se ei ole ristiriidassa historiallisen miljöön kanssa.

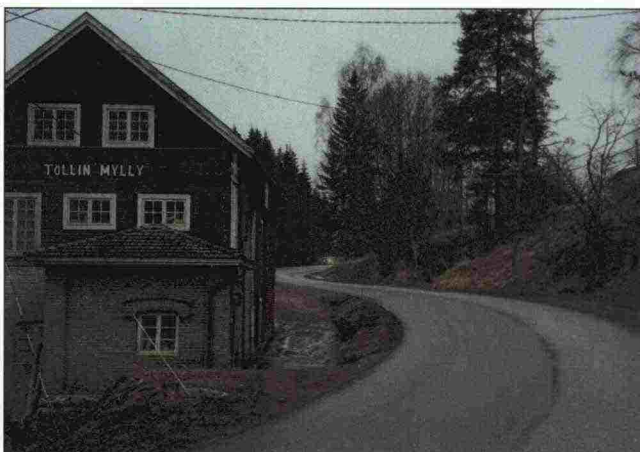
Sellaisille alueille, jotka muodostavat tienvarrelle voimakkaan historiallisen, esteettisen tai omaleimaisen vaikutuksen kuten esim. ruukkiyhdykunnat, vanhat kylätaajamat, kartanot ja huvila-alueet, tulisi suunnitella paikan luonteeseen sopivat tien pintamateriaalit, tienvarsikasvillisuus, kaiteet, bussipysäkit ja levähdyspaikat. Esimerkiksi voidaan ottaa Töllin mylly ja sähkölaitos maantien 128 varrella, jotka on rakennettu 1800- ja 1910-luvulla. Rakennukset jäävät maantien alapuolelle niin, että sähkölaitoksen kohdalla

tienpenger on rikkonut rakennuksen seinää, myllyn ohi menee vanha tielinja. Vuonna 1993 rakennusten viereen on pystytetty betoniset tukimuurit, niin että rakennukset ovat jääneet vapaaksi maantiestä ja vanha tielinja säilyy. Korjaus edustaa hyvää teknistä osaamista. Kuitenkin vanhat rakennukset huomioonottaen tukimuurien betonirakenteet tuntuvat liian raskailta. Muuri olisi voitu suunnitella luonnonkivestä ja metallikaiteet puusta ja kivistä. Ongelmana on kuitenkin tämän kaltaisissa tapauksissa tienpidon talviauraus, jolloin aurat helposti vaurioittavat puisia kaiteita.

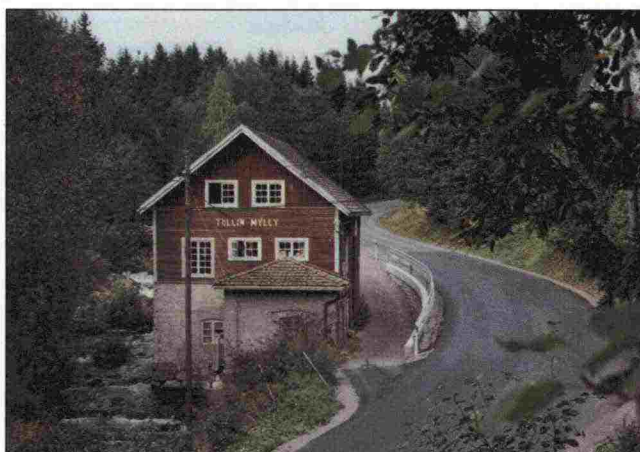
Uudellamaalla on useita vanhoja ajokäytöstä poistettuja siltoja muutettu kevyen liikenteen väyliksi esim. Tönnön museosilta, Hakoisten ja Veikkolan kiviholvisillat. Useita kiviholvisiltoja on kunnostettu ajoliikenteen käyttöön ajan vaatimusten mukaisesti, mutta mikäli mahdollista vanhojen puu- ja kivi- holvisiltojen teräskaiteet tulisi "verhoilla" puisiksi. Esimerkilliset kulttuurimaisemaan sopivat reunaesteet on rakennettu Pohjaan Fiskarsin tunnelin viereen. Norjassa on päädytty käyttämään yhä enemmän luonnonkivimuureja ja holvaustekniikkaa siltarakenteissa varsinkin kulttuuriympäristöissä.

Vanhojen teiden varsilla, etenkin arvokkailla tiejaksoilla ja kulttuurihistoriallisilla alueilla, tulisi säilyttää maitolaiturit, kyläkaupat, kioskit sekä pienet huoltoasemat sillä nekin ovat olennainen osa tieliikenteen historiallista kerrostumaa.

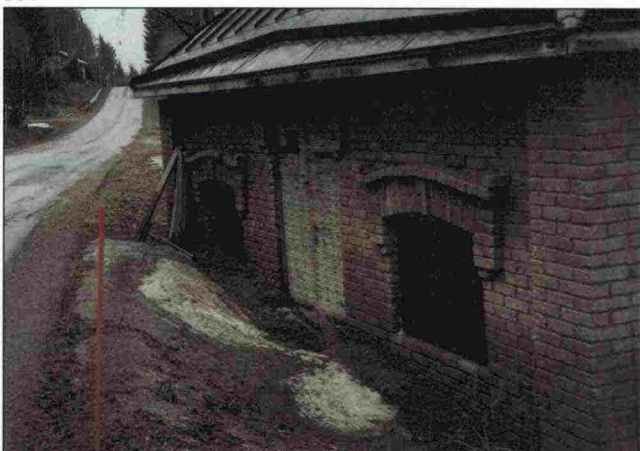
ESIMERKKI TIEN PARANTAMISESTA

89.

90.

91.

92.

93.

*Töllin mylly, maantie 128, ennen tien parannusta /kuva 89 / ja sen jälkeen /kuva 90/.
Sähkölaitos, maantie 128 ennen tien parannusta /kuva 91/ ja sen jälkeen /kuva 92/. Töllin myllyn miljöö-
kokonaisuus tien parantamisen jälkeen /kuva 93/.*

Tien parannuksessa olisi ollut suotavaa ottaa huomioon vanhaan miljööseen sopivat materiaalit, kuten luonnonkivimuuri ja puukaiteet.

7. KOHDELUETTELOON MERKITYT TIET

Vt 1	Helsinki - Turku	Mt 1701	Pyörähtälä - Kuivanto
Vt 2	Palojärvi - Pori	Mt 1873	Suomusjärvi - Härjänvatsa
Vt 3	Helsinki Tampere	Mt 2954	Marttila - Hälvälä
Vt 4	Helsinki Lahti	Pt 11002	Rilaxin pt
Vt 6	Koskenkylä - Kouvola	Pt 11003	Vätlaxin pt
Vt 7	Helsinki - Vaalimaa	Pt 11005	Orvlaxin pt
Kt 51	Helsinki - Karjaa	Pt 11007	Lappohja - Täktom
Kt 52	Tammisaari - Salo	Pt 11028	Grönstrandin pt
Kt 53	Hanko - Mäntsälä	Pt 11040	Skäldö - Sommarö
Kt 55	Porvoo - Mäntsälä	Pt 11043	Jomalvikin pt
Mt 103	Tammisaari - Björnsby	Pt 11065	Billnäs - Sjösäng
Mt 104	Pohja - Sammatti	Pt 11081	Insoo as. - Finnböle
Mt 105	Raasepori - Inkoo	Pt 11085	Nummijärvi - Arpalahti
Mt 107	Lohja - Sammatti	Pt 11087	Lohjansaaren pt
Mt 108	Tenhola - Bromaro	Pt 11091	Lohilampi - Sammatti
Mt 109	Saukkola - Lohja	Pt 11101	Sierlan pt
Mt 111	Karjaa - Tenhola	Pt 11113	Västerkullan pt
Mt 112	Virkkala - Inkoo	Pt 11114	Inkoo - Rådkila pt
Mt 113	Kivenlahti - Virkkala	Pt 11115	Inkoon kirkon pt
Mt 115	Sunnanvik - Siuntio	Pt 11162	Granbackan pt
Mt 116	Lohja - Siuntio	Pt 11175	Karskog - Siuntion as.
Mt 120	Helsinki - Olkkala	Pt 11179	Kela - Sjundby
Mt 121	Palojärvi - Koivissilta	Pt 11181	Nyby - Yövilä
Mt 122	Vihti - Ikkala	Pt 11187	Yövilän pt
Mt 125	Nummi - Heijala	Pt 11195	Vesikansan pt
Mt 126	Karkkila - Ikkala	Pt 11197	Irlalan pt
Mt 127	Ikkala - Hyönölä	Pt 11201	Vanjärvi - Karkkila
Mt 128	Pusula - Loukku	Pt 11219	Vattolan pt
Mt 130	Vantaankoski - Hämeenlinna	Pt 11221	Järvenpään pt
Mt 132	Keimola - Loppi	Pt 11245	Kantvik - Biskopsböle
Mt 133	Karkkila - Vihtijärvi	Pt 11247	Porkkalan pt
Mt 136	Hyvinkää - Läyliäinen	Pt 11256	Evitskogin pt
Mt 139	Nurmijärvi - Hyrylä	Pt 11310	Mankki - Muurala
Mt 140	Vaarala - Mäntsälä - Lahti	Pt 11311	Jorvas - Mankki
Mt 142	Järvenpää - Hyvinkää	Pt 11337	Bemböle - Takkula
Mt 145	Hyrylä - Mäntsälä	Pt 11343	Puotinen - Kunnarla
Mt 147	Mäntsälä - Oitti	Pt 11345	Klaukkala - Lepsämä - Perttula
Mt 148	Hyrylä - Sköldvik	Pt 11363	Pakankylä - Röylä
Mt 149	Nikkilä - Mäntsälä	Pt 11365	Järvenperä - Lahnus
Mt 153	Savijärvi - Porvoo	Pt 11455	Piispankylä - Metsäkylä
Mt 155	Porvoo - Pellinki	Pt 11467	Ruotsinkylän pt
Mt 157	Porvoo - Isnäs	Pt 11475	Hirvihauta - Siippoo
Mt 158	Gammelby - Kabböle	Pt 11515	Ahdenkallion pt
Mt 160	Porvoo - Myrskylä	Pt 11609	Tuusulan Rantatie
Mt 162	Sääksjärvi - Myrskylä	Pt 11679	Hindsby
Mt 163	Monninkylä - Tönnö	Pt 11683	Martisvägen
Mt 164	Levanto - Orimattila	Pt 11689	Söderkulla - Nikkilä
Mt 167	Ala-Okeroinen - Koskenkylä	Pt 11701	Paippisten pt
Mt 169	Orimattila - Villähde	Pt 11707	Jokelanseutu - Numminen
Mt 170	Helsinki - Koskenkylä - Loviisa	Pt 11775	Emäsalon pt
Mt 171	Uusikylä - Artjärvi	Pt 11779	Haikkoon pt
Mt 174	Myrskylä - Kimonkylä	Pt 11787	Kerkkoo - Vakkola
Mt 179	Ahvenkoski - Elimäki	Pt 11825	Ruhan pt
Mt 186	Salo - Mustio - Inkoo	Pt 11860	Pellingin pt
Mt 1221	Siippoo - Vihti	Pt 11861	Yliken pt
Mt 1271	Koijärvi - Suomela	Pt 11863	Ilola - Sannainen pt
Mt 1321	Perttula - Nukari	Pt 11877	Sarvisalon pt
Mt 1322	Siippoo - Perttula	Pt 11889	Malmgård - Liljendal
Mt 1403	Nukari - Ridasjärvi	Pt 11891	Liljendal - Rudom
Mt 1581	Pernajan maantie	Pt 11893	Eskilom - Myrskylä
Mt 1602	Strömsberg - Kerkkoo	Pt 11935	Lapinjärven kk:n pt
Mt 1604	Huuvuri - Tiilää	Pt 11937	Pukaron pt
Mt 1631	Luhtikylä - Orimattila	Pt 11943	Tesjoki - Kulla

8. KOHDELUETTELO, KULTTUURIHISTORIALLISET KOHTEET UUELLAMAALLA

Merkkien selitykset:

Tie:

Vt = valtatie

Kt = kantatie

Mt = maantie

Pt = paikallistie

Huomioitavaa:

Tien ja kohteen välisessä suhteessa huomioon otettava asia esim. tien tasauksen lasku

Merkittävyys:

S = vahvistetun tai vahvistettavana olevan seutukaavan suojelualue, joka sisältää kulttuurihistoriallisia arvoja

L = rakennussuojelulailla suojeltu rakennus, asetuksella suojeltu valtion omistama rakennus

V = valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö

Kuvanumero:

Numero viittaa diakuvakokoelman numerointiin.

Kokoelma säilytetään Uudenmaan tiepiirissä.

Tietolähde:

Valtakunnalliset, seudulliset ja paikalliset painetut lähteet. Seutukaavat. Tietolähteet säilytetään Uudenmaan tiepiirissä.

KULTTUURIHISTORIALLISET KOHTEET

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys			Kuva-numero	Tieto-lähde
						S	L	V		
Vt 1	1	Espoo	Hista	Laaja kartanomaisema, päärak. 1900-l.					1	6, 10
	2	Vihti	Palojärvi	Kylän talot muodostettiin 1600-luvulla 2 ratsutilaksi. Vanha Turuntie kulkee alueen läpi.	Valtatie rikkoo miljöökokonaisuuden				2	6, 13
	3	Nummi-Pusula	Nummelanjoen-Pusulanjoen viljelysmaisema		Valtatie kulkee maisema-alueen eteläosassa, joka on herkästi uhattuna tienparannuksissa	X		X		3, 28, 43
Vt 2	4	Vihti	Vihdin kirkonkylä					X		
	5	Karkkila	Sudetin pientaloalue	1930-l.lopulla Högforsin tehtaiden työväestölle kaavoitettu as.alue				X		3, 35
Vt 3	6	Vantaa	Vantaanjokilaakso	Kulttuurimaisema muodostui varhaiskeskiajalla. Sisältää kartanokokonaisuuksia.	Maisema-alueen sisällä pt 11455 on kulttuurimaiseman runko			X		6, 11
	7	Vantaa	Luhtaanmäen kukkula	Kukkulan rinteellä on Gripsin sotilasvirkatalo 1850-luvulta					3	6
	8	Nurmijärvi	Palojoen kultt.maisema	Kultt.maisema liittyy A. Kiven elämään ja tuotantoon. Maisemaan kuuluu myös mm. Palojoenkylän lisäksi Ojakkalantalo.	Tie halkaisee kulttuurimaiseman	X		X		3, 6

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys			Kuva-numero	Tieto-lähde
						S	L	V		
Vt 4	9	Kerava	Keravanjokilaakson kultt.maisema	Jokilaaksossa useita arvokkaita tila-kokonaisuuksia	Tien rakentaminen rikkonut maisemakokonaisuuden					6
	10	Kerava	Keravan kartano	Kartano muodostettiin 1650-luvulla nyk. päärak. v. 1810. Lähellä komea kivisilta						6
	11	Kerava	Nuorisovankilan alue		Tieltä komea näkymä alueelle. Yhteys mt 140:ltä					6
Vt 6	12	Pernaja Liljendal Lapinjärvi	Koskenkylä joen kultt.maisema	Sisältää arvokkaita kartano ja tilakokonaisuuksia, nauha- tai ryhmäkyliä.	Tyypillinen ohikulkutie, joka sivuaa aluetta ja jättää perinteiset "kauppapaikat" syrjään			X		1, 7, 8
	13	Liljendal	Garpomin kylä	Edustaa ryhmäkyliä. Pääosa rakennuskannasta vanhaa.				X		1, 7, 8
	14	Lapinjärvi	Sjökullan kartano	Entinen maaherran virkatalo, nyk. järven huoltola. Päärak. 1896.	Koivukuja. Maisemaa rikkoo teollisuushalli.		X	X	4	
	15	Lapinjärvi	Lapinjärven kirkonkylän kultt.maisema	Kirkko, Mariebergin kartano ym.	Varsinaiset kultt.kohteet vanhan maantien 11935 varrella			X		3, 8, 28
	16	Lapinjärvi	Taasianjoen kultt.maisema, Pukaron kylä	Kylällä perinteinen leima, 3-kukkoinen kivihoivisilta, Pukaron kartano	Pt 11937, 11938 varrella			X		3, 8, 28
Vt 7	17	Sipoo	Sipoonlahden kultt.maisema	Maisemallisesti edustava. Historiallinen vesiväylä. Useita kartanoita.		X		X		3, 8, 28, 41

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys S L V			Kuva- numero	Tieto- lähde
Vt 7	18	Porvoon mlk	Karlebyn kartano	Päärakennus 1800-luvulta. Mustijoen rannalla.	Massiivinen tie rikkoo tilakokonaisuuden.				5-7	15
	19	Porvoon mlk	Mustijoen kultt.mai- sema	Sis. Drägsbyn kartanokokonaisuuden, Tjusterbyn kosken, osa Suuresta rantatiestä	Vt 7:n mittakaava liian massiivinen herkässä maisemassa	X		X	8	1, 3, 41
	20	Porvoon mlk	Drägsbyn kartano	Päärakennus 1820-luvulta. (C.L. Engel)	Kokonaisuus kärsinyt suuresti silta- ja tierakentamisesta	X		X		1, 3, 7, 8, 15, 41
	21	Porvoo	Porvoonjokilaakson kultt.maisema	Viljava kulttuurimaisema sekä useita kartanoita. Vt 7:lle näkyy Kiialan kartanon kansallismaisema.	Vt rikkoo väkivalloin kulttuurimaiseman. "Pakollinen ratkaisu".	X		X		1, 3, 7, 8, 28, 41
	22	Porvoon mlk	Ilolan joen kultt. maisema		Siltaratkaisu halkaisee maiseman "korkealla" kapean laakson yläpuolella. "Pakollinen" ratkaisu, joka pilaa maiseman.			X	9	3
	23	Pernaja	Pernajan lahden kultt.maisema	Sisältää useita kartanokokonaisuuksia	Tiejärjestelyt pengermineen rikkovat maisemakokonaisuuden	X		X		1, 3, 28, 41
	24	Pernaja	Koskenkylän historiallinen teoll.alue	Rautaruukki perustettiin 1682. Forsbyn kartano 1908.	Ruukin alue jää uhkaavasti vt 7:n ja mt 170:n "puristukseen".	X		X		1, 3, 7, 8, 28, 41
	25	Pernaja	Mikas	Asuinrakennus						8

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys			Kuva-numero	Tieto-lähde
						S	L	V		
Vt 7	26	Pernaja	Suur-Sarvilahden kartano ja kultt. maisema	Kartano on vuodelta 1672.	Lehtipuukuja	X		X	10-11	3, 8, 28
	27	Ruotsinpyhtää	Taasianjoen kultt. maisema							8
	28	Ruotsinpyhtää	Ahvenkosken kultt. maisema	V. 1743 Turun rauhassa Ruotsin ja Venäjän raja. Nykyisin koskimaiseman halkaisee Ahvenkosken voimalaitos. Kokonaisuuteen sisältyy linnoituslaite ja Savukosken silta.	Kymijoen ylitys arka kohta, mutta nykyisin hyvin hallittu kokonaisuus.	X		X	12-13	3, 28
	29	Ruotsinpyhtää	Markkinamäki	Historiallinen markkinapaikka keskiajalta.	Pt 11945 varressa.	X		X		3
Kt 51	30	Kirkkonummi	Villa Mathildeberg	Kauppapuutarha v.1903. Päärak. v.1913.					14	4
	31	Kirkkonummi	Överbyn kultt.maisema Pedersin tila	Pedersin päärakennus 1700-luvulta.					15	4
	32	Siuntio	Pikkalanjoen kultt. maisema	Laaja maisemakokonaisuus, joka kt 51:n kohdalla käsittää Pikkalan kartanon ja Maasillan seudun.	Kt 51:n linjaus leikkaa ra'asti maiseman kartanon kohdalla	X		X	16-17	3, 4, 28
	33	Siuntio	Pikkalan kartano	Kartanon päärak. 1850, talousrakennuksia 1700-luvulta. Jugend-tyylinen talli 1913.	Kantatie on pyhkäissyt pois osan talousrakennuksista.	X	X	X	18	3, 4, 28
	34	Inkoo	Degerbyn kultt. maisema	Sisältää Degerbyn kirkonkylän.	(Kirkonkylä ei ole yleisen tien varressa.)			X	19	3, 4

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys			Kuva-numero	Tietolähde
						S	L	V		
Kt 53	43	Hanko	Oy Forcit Ab:n räjähdysainetehtaat ja asuinalue	Perustettu 1893	Sisääntulo"portti" kantatien varressa			X		3, 4,44
	44	Hanko	Hankoniemen kristillisen kansanopisto	Vanhimmilta osin v. 1867	Osa rakennuksesta rajoittuu tiehen				23	4
Kt 53	45	Tammisaari	Västerbyn kartano	Vert. kt 52	Kartanoalue kierrettävä	X		X	24-25	
	46	Karjaa	Meltolan sairaala	Keuhkotautiparantola valm. 1929-30	Vanhan sisääntulotien portinpylväät tien varressa				26-27	4
	47	Lohjan mlk	Laakspohjan kartanon kultt.maisema	Sisältyy Pappilanniemen ympäristön kultt. maisemaan. Arvokas perinnemaisema.		X				1, 5, 37, 43
	48	Vihti	Pietilän kyläkeskus	Alueella Kotkanniemen kartanon entisiä torppia	Tiejärjestelyt rikkoneet kokonaisuutta					6, 13
Kt 55	49	Porvoon mlk	Porvoonjokilaakso	Kt 55 sivuaa mm. Kielan kartanon maita. Vrt. vt 7.				X	28	3
Mt 103	50	Pohja	Vanha Hankoniemen maantie ja ympäröivä kultt.maisema	Kuningas Kustaa III:n perustama tie. Yleinen tie 1700-l.	Sorapintainen mutkitteleva tie. Tie säilytettävä sellaisenaan.			X		3
	51	Pohja	Skällvikin kartano ja vilj.maisema		Kartanon torpat nauhamaisesti maantien varressa	X		X		4, 39
	52	Pohja	Elimon kartano ja vilj.maisema	Päärakennus v.1797		X		X		4, 39

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys S L V			Kuva- numero	Tieto- lähde
Mt 103	53	Pohja	Elimon entiset koulut	Perustettu vuosina 1892 ja 1933	Maitolaituri				29	4
	54	Pohja	Mörbyn kartanoalue	Kartanon rakennuksista tietoja 1695. Nyk. päärakennus 1750-luvulta.		X		X	30	4,39
	55	Pohja	Entisiä torppia ja lam- puotitiloja					X	31	4
Mt 104	56	Pohja	Fiskarsin Ruukinalue	Perustettu 1649. Ruukin kartano 1816. Yhtenäinen Ruukinkatu. Puukujanteita. Kansallismaisema.	14 rakennusta (1700-1800-l.) tien varressa. Tien tasausta tulisi laskea koulutalon-tallin kohdalla.	X		X	32-38	3, 4, 28, 39
Mt 104	57	Pohja	Antskogin Ruukinalue	Perustettu 1630 mennessä. Kansallis- maisema/ruukit.	Erityistä varovaisuutta tie- ja siltasuunnittelussa			X	39-42	3,4,28
	58	Pohja	Antskogin koulut	1903, 1925				X	43-44	
	59	Karjalohja	Karjalohjan kirkon- kylän kultt.maisema	Sis. kivikirkko 1860-luvulta, koulu 1870-luvulta, vanhoja tiloja	Useat pihapiirit ja rakennukset rajautuvat maantie 104:ään aitoineen. Tien leventäminen ongelmallista taajamassa.	X		X	45-50	3,5,43
	60	Sammatti	Sammatin kirkonkylän kultt.maisema		Kk rakentuu nauhamaisesti maantien varrelle. Tien tasausta tulisi laskea kirkon kohdalla.	X		X	51-54	3, 5, 28, 43
	61	Sammatti	Haarjärven kylä/ Paikkarintorppa	Elias Lönnrotin syntymä- ja lapsuudenkoti		X	56		3, 43	

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys			Kuva-numero	Tietolähde
						S	L	V		
Mt 104	62	Sammatti	Miinanmökki	Liittyy Lönnrotin vaiheisiin (sis. edell.)	Aivan tien varressa. Tien tasausta tulisi laskea.			X	55	
	63	Sammatti	Nikun talo	E. Lönnrotin myöh. asuintalo	Koivukuja		X		57	3, 4, 28
Mt 105	64	Inkoo	Suuri Rantatie	Keskiaikaisperäinen Suuri Rantatie on säilyttänyt perinteisen linjauksensa Inkoossa. Tie on museotienä Fagervikin ruukin alueella.		X		X	64-65	3, 4
	65	Inkoo	Fagervikin ruukinkartano ja kultt.maisema	Perustettu v. 1646. Edustava rakennuskanta, noin 180 rakennusta. Ruukinkatu.	Kansallismaisema. Arvo- kas rakennuskanta ja puusto tien varressa.	X	X	X	58-63	3,4,28
	66	Tammisaari	Snappertunan Fagervikin kultt.maisema	Snappertunanjoen viljelylaakso, jossa useita pikku kyliä.						3, 4
	67	Tammisaari	Fagernäsin kylä	Sis. edelliseen	Tien mutkassa ulkorakennuksia, joita tulee suojella.			X	66-68	3, 4
	68	Tammisaari	Raaseporinjoen kultt.maisema	Sis. Raaseporin linnan raunion ja Snappertunan kirkonkylän. Kansallismaisema.		X		X		3, 4
Mt 107	69	Tammisaari	Snappertunan kk	Pt:n varrelle jää mm. kirkko, pappila ja aittarakennuksia	Pt 11068 varrella			X	69-71	3, 4
	70	Lohjan mlk	Pappilanselän ympäristön kultt.maisema + Hiidenkartanon alue	Päärakennus 1700-luvulta.	Tie sivuaa molempia alueita	X,X		X		3, 28, 43

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys			Kuva-numero	Tieto-lähde
						S	L	V		
Mt 107	71	Lohjan mlk	Karstun kylä	Rakennuskanta 1700-luvulta nyky-päivään.	Tie, aidat, rakennukset ja maisema sopusoinnussa	X		X		3, 5, 28, 43
	72	Lohjan mlk	Lamminpellon tila	Sisältyy edelliseen.	Kultt.maisema alueen laidalla liian korkea tien tasaus	X		X	72	5
	73	Lohjan mlk	Sepän tila	Sis. edell. Komeat sementtitiiliset talous rakennukset 1920-luvulta tien varressa.		X		X	73-75	5
Mt 108	74	Tammisaari	Tenholan kk./Keski-aikainen kivikirkko			X		X	76	3, 4, 28
	75	Tammisaari	Lindövikenin kultt. maisema	Leimaa pitkään jatkunut kartanokulttuuri. Kokonaisuuteen kuuluu mm. Lindön kartano ja Tapelsin tila.	Tammien kehystämä tie-osuus. Puita tulee suojella.	X		X		3, 4, 28
	76	Tammisaari	Lindön kartano	Rälssisäteri, tietoja 1400-l. Päärak. 1820-l.		X		X	77-79	3,4,28
	77	Tammisaari	Tapelsin tila	Päärakennus v. 1928.	Tien varressa pehtoorin asuinrakennus ja talouspiha			X	80	4
	78	Tammisaari	Framnäs	1800-l. lopun kartanomainen huvila.	Kiviaitoja, puukujanteita aivan tien vieressä. Suojeltava.				81	4
	79	Tammisaari	Huvila, Sommarbo	V. 1900 valm. reht. Donnerin suurhuvila					82	4
	80	Tammisaari	Bromarvin kirkonkylä	Kirkko, täysihoitoloita, huviloita ym. Hyvin säilynyt kokonaisuus.	Rakennukset ovat melko tiiviisti tien varrella.			X	84-85	3, 4, 28

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys			Kuva-numero	Tietolähde
						S	L	V		
Mt 108	81	Tammisaari	Bromarvin kirkko ja hautausmaa	Uusittu kirkko. Tapuli v.1772. Kivaita 1820-l. Riilahden kartanon hautarakennus 1800 luvun alusta.	Hautausmaan kivaita rajautuu tiehen				83	4
	82	Tammisaari	Bromarvin rustholli	Päärakennus v.1796					86	4
	83	Tammisaari	Tenholan-Bromarvin maantie	1700-luvulla vielä ratsupolku. Muutettiin 1780-luvulla maantiekse.	Kaunis tie seuraa maiseman muotoja. Linjaus säilytettävä.					4
	84	Tammisaari	Bromarvin vanhainkoti	v. 1893					87	4
	85	Tammisaari	Östanbergin tila	1600-luvulla rälssitila. Nyk. päärakennus v.1863. Harmaakivivilja-aitta v.1890.	Vilja-aitta ja vanhoja puita tien varressa, joita tulee suojella.				88	4
Mt 109	86	Lohja, Nummi-Pusula	Väänteenjoen-Savijärven-Valkerpyjärven pohjoisosan kultt.mais.	Pitkä asutushistoria. Edustavia maatilakokonaisuuksia.		X				43
Mt 111	87	Tammisaari, Pohja	Suuri Rantatie	Keskiaikaisperäinen suuri rantatie on säilyttänyt perinteisen linjauksensa Tenholasta Billnäsiin, joka on osittain mt 111.				X		3, 4
	88	Tammisaari	Undermalmin tila	Tila syntyi 1580-l. Päärakennus 1700-l.						4
	89	Tammisaari	Fastarbyn tila	Päärakennus v. 1897	Tilakeskus on olennainen osa tienvarsimaisemaa. Tien tasauksen lasku olisi suotavaa.				89-90	4

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys			Kuva-numero	Tietolähde
						S	L	V		
Mt 111	90	Tammisaari	Bonäsins koulu	Vuodelta 1916.					91	4
	91	Tammisaari, Pohja	Kullanjärven Tomasbölens lahtien kultt.mais.	Pitkä asutushistoria. Teollisuushistoriallisesti myös kiinnostava.				X		4
	92	Pohja	Persbölens tila	Entinen rustholli. Päärakennus 1914.	Puukuja					4
	93	Pohja	Persbölens koulut	V. 1912						
	94	Pohja	Nygårdin kartano	Tila on 1600-luvulta. Nyk. päärakennus 1800-luvulta. Tielle näkyy selvästi huvimaja.					92	4
	95	Pohja	Sonabackan tila	Entinen kievari v. 1860.						4
	96	Pohja	Pohjan kivikirkko ja kirkkoherran pappila, Suuri Rantatie	Pt 11059, joka menee kylän läpi, on Suuren Rantatien linjaus. Mt 111 kiertää kirkonkylän.				X		3, 4, 28
	97	Pohja	Äminneforsin tehtaas	Ruukki perustettu 1870-l. Yhä toimiva rautatehdas. Kansallismaisema.		X		X	95-96	3, 4
	98	Pohja	Äminneforsin työväen asuintalot	2-kerroksisia hirsikasarmeja 1930-l.	Tien taseaus liian korkea.				93-94	4
	99	Pohja	Billnäs	Ruukki perust. 1641. Kaksi ruukinkatua. Sillan kautta kulkenut tie yleiseksi tieksi 1781 (pt 11065). Kansallismaisema.	Osa Billnäsins rakennuksista sijoittuu pt 11605 varrelle. Alue ei näy mt 111:lle.	X		X		3, 4

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys			Kuva-numero	Tieto-lähde
						S	L	V		
Mt 112	100	Lohjan mlk	Iso-Teutarin kartano ja Raaseporin vanha linnatie	Ent. ratsutila, kartano on ollut 1700-luvun alusta aatelissukujen omistuksessa. Päärakennus 1700-luvulta.	Osa vanhaa linnatietä säilynyt kartanon vieressä.	X		X	97-98	1, 5, 28, 43
	101	Inkoo	Pålsbölen tila	Päärakennus v.1915. Tonttia reunustaa luonnonkivisiä tien vieressä.					99-100	4
	102	Lohjan mlk	Hemträsketin kultt. maisema	Sis. mm. Vähäteutarin kylän, yksi Lohjan vanhimmista kylistä.	Pt 11117 kulkee alueen läpi. Kaunis hiekkatie.	X				43
Mt 113	103	Espoo	Espoon kartanon ja ja Träskbyn kultt. maisema	Laaja maisemakokonaisuus. Sis. mm. Finnsin rakennusryhmän ja Espoon kartanon sekä Suuren Rantatien linjauksen ja museosillan.				X		3, 6
	104	Espoo	Finns	Kestikievarirakennus v. 1861, kansanopisto rak. 1897.				X	101-103	3, 6
Mt 113	105	Kirkkonummi	Oitbackan kartano ja kultt.maisema	Päärakennus 1868-76, maamme komeimpia kartanomiljöitä.	Mt:n varrella mylly, talous- ja asuinrakennuksia. Tie tulisi säilyttää mutkaisena ja kapeana.	X		X	104-107	3, 4, 39
	106	Kirkkonummi	Lappbölen kylä	Mt 113 varrella vanha taajama. Kylä oli 1800-l. yksi kestikievaripaikoista.	Vanhaa rakennuskantaa tien varrella suojeltava.				108	4
	107	Kirkkonummi	Nummisin asuinrakennus	Tila 1700-l:lta. Kaunis aitta 1800-l:n alusta.	Pihapiiri tien varressa				109-111	4

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys			Kuva-numero	Tieto-lähde
						S	L	V		
Mt 113	108	Kirkkonummi	Tengon tila	Päärakennus v. 1802	Liian leveät tiejärjestelyt häiritsevät perinteistä pihapiiriä.				112-114	4
	109	Kirkkonummi	Alisgårdin museo	Rakennus on 1700-l:lta. Siirrelly muualta.	Rakennus sijoitettu tien alapuolelle.				115	4
	110	Kirkkonummi	Evitskogin koulu	Valmistunut v. 1926	Kuusiaita.				116	4
	111	Kirkkonummi	Seurantalo Övidsberg	Valmistunut v. 1910						4
	112	Kirkkonummi	Evitskogin kylä	Kylämäki, jolla kolmen tilan rakennukset	Tilat ovat mt:n varressa. Tie on alunperin kierrellyt kylämäen kumpareelta toiselle.				117	4
	113	Siuntio	Karskogin kylä	Kolmen tilan kylä					118	4
	114	Siuntio	Nybyn kultt.maisema	Tien varressa kuusaidan rajaamalla tontilla on Edvardsbergin koulu vuodelta 1935.					119	4
	115	Siuntio	Tjusträskin kultt. maisema	Tilojen talouskeskukset ovat pääosin maisemaan hyvin istuvaa 1900-luvun alun rakentamista.					122-123	4
	116	Siuntio	Siuntion kirkonkylä	Sis. mm. keskiaik. kivikirkko, kirkko-herran pappila ja Tjusterbyn kartano				X		3, 4
	117	Siuntio	Siuntion pappila	Rakennettu 1814		X	X	X	120-121	3, 4, 39

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys			Kuva-numero	Tieto-lähde
						S	L	V		
Mt 113	118	Siuntio	Tjusterbyn kartano	Mahd. Engelin piirtämä, siirretty muualta				X	124	3, 4
	119	Siuntio	Kyrkån kultt.maisema	Siuntion laajin yhtenäinen viljelymaisema. Suurtiloja. Peltoja halkovat lehtipuukujat.						3, 4
	120	Siuntio	Svartbäckin koulu	Valmistui 1930	Kuusiaita tien reunassa				125	4
	121	Siuntio	Gårdskullan tila		Maisemaa hallitsee pitkä lehtipuukuja				126	4
	122	Siuntio	Gårdsbölen vanhainkoti	Rakennusryhmän sijainti maisemassa komea					4	
	123	Siuntio	Grönkullan ja Präst-kullan tilat	Asuinrakennus 1700-l., hirsiaitta 1800-l, kiviaitta 1910-l.	Grönkullan tilan aitat ovat tiessä kiinni, suojeltava.				127-130	4
	124	Siuntio	Lappersin seurantalo							4
	125	Siuntio	Kockisin tila	Komea navetta 1935-luvulta.					131	4
Mt 115	126	Siuntio	Fanjunkars	Aleksis Kiven elämään liittyvä muistokivi						4
	127	Siuntio	Siuntion asemanseutu		Tienparannus turmellut perinteisen kylämiljöön. Tiejärjestelyt liian leveitä ja massiivisia.			X		3, 4

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys			Kuva-numero	Tietolähde
						S	L	V		
Mt 115	128	Siuntio	Tjusträskin kultt. maisema	Sis. mm Lepopirtin Miina Sillanpään ostaman huvilan 1910-luvulta				X		3, 4
Mt 116	129	Siuntio	Siuntion kirkonkylä	Sis. mm. keskiaikaisen kivikirkon, Åvallen, kotiseutumuseon		X		X		3,4
	130	Siuntio	Siuntion kirkko	Keskiaikainen kivikirkko, P. Pietarin kirkko 1400-l.		X			132-133	3, 4, 28
	131	Siuntio	Åvalla	Kunnantalo	Kunnantalon edustan yhteys tiehen jäsentymätön			X	134	3, 4
	132	Siuntio	Suitian kartano ja kultt.maisema	Erik Flemingin rakentama 1540-l.	Puukuja	X	X	X		3, 4, 28
	133	Siuntio	Barråsan koulu	Moni-ilmeinen rakennus v. 1923					135	4
Mt 120	134	Espoo	Luukin kartano	Kartanon päärakennus 1925. Historiallinen kartanomaisema.						136 6, 10
	135	Vihti	Rajamäen torppa	Hyvinsäilynyt kokonaisuus, rakennettu 1910-luvulla	Tärkeä tiemaisemassa				137	6, 13
	136	Vihti	Sälli	Päärakennus 1800-luvulta	Osa talousrakennusta aivan tien varressa				138-141	6, 13
	137	Vihti	Salmen kartano ja kultt.maisema	Historiallinen kartanomaisema	Tie sivuaa maisemaa				142-143	6, 13

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys			Kuva-numero	Tietolähde
						S	L	V		
Mt 120	138	Vihti	Averia-Lahnus-kultt. maisema	Monipuolinen kartanokulttuuri. Sis. mm. Olkkolan, Kourlan, Korppilan ja Kirvelän kartanot				X		3, 6, 13, 28
	139	Vihti	Kirvelän ja Korppilan kartanot					X	144-145	3, 6, 13
	140	Vihti	Olkkalan kartano ja kultt.maisema	Olkkala on Vihdin arvokkaimpia kartanoita. Päärakennus 1843-45, siipirak. 1770, viljamakasiini 1819.		X		X	146-148	3, 6, 13, 28
	141	Vihti	Kourlan kartano ja kultt.maisema	Kartano jo 1500-luvulta. Toll-suvun hautakappeli	Tie sivuaa maisemaa, kartano ei näy tielle.			X	149-150	3, 13, 28
Mt 121	142	Vihti	Tervalammen kartano	Päärak. 1833 (Engel). Vanhoja asuin- ja talousrakennuksia. Uudempia laitosrak.	Puukuja				151-154	13
	143	Vihti	Pietilän kylän kultt.mais.	Alueella huviloita, torppia, tilakeskuksia	Vanhoja puita tien varrella				155-158	13
Mt 122	144	Vihti	Vihdin keskusta	Sis. mm. kirkko 1770	Mt 122 kiertää keskustan			X	159-161	3, 6, 13
	145	Vihti	Laatta ja Ryyttä	Maatilan päärakennus 1922. Ryytän päärakennus 1770-luvulta.	Koivukuja			X	162-163	3, 6, 13
	146	Vihti	Musta huvila	Rak. 1904. Arkkitehti Eliel Saarinen.				X	164	3, 6, 13
	147	Vihti	Vanhalan kylä	Yhtenäinen tiivis kylä. Tähkälän tila. Sairaala. Vanha Turuntie 1700-luvulta.	Tien tasauksen lasku olisi suotava.			X	165-171	3, 6, 13

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys			Kuva-numero	Tietolähde
						S	L	V		
Mt 122	148	Vihti	Vanjärven kultt. maisema	Sisältää Jokikunnan. Kaharin tilakeskus hallitsee maisemaa.	Koskimaisema ja perinteisiä kauniita rakennuksia tien varressa .			X	172-174	13
	149	Vihti	Lumia ja Tuisku	Maatilan talouskeskukset. Lumia v.1880.	Aivan tien varressa maantien molemmin puolin. Tie, maisema ja rakennukset sopusoinnussa. Kuusiaita tulisi suojella. Maisemapuu.				175-179	
Mt 125	150	Nummi-Pusula	Nummen kirkonkylä ja Hyvelän järven kultt. maisema	Nummen kivikirkko v.1822 pitäjän makasiinit v.1754 ja v.1850		X		X	180-184	3, 43
Mt 126	151	Karkkila	Högforsin ruukinalue ja työväen asuinalueet	Perustettu v.1820.		X		X	185-187	3, 35, 43
Mt 127	152	Nummi-Pusula	Pusulan järven kultt. maisema	Mt 127/280 risteykseen jäävä Hyönölän kylä edustaa Pusulan vanhinta kyläasutusta				X		3
	153	Nummi-Pusula	Pusulan kirkko	Puukirkko v.1838, tapuli v.1859. Kirkkomaa	Rajautuu tiehen				188-189	23
Mt 128	154	Nummi-Pusula	Töllin mylly, sähkölaitos ja koskiympäristö	Toimiva mylly 1800 -luvulta.	Tietä parannettu rakennukset huomioonottaen	X			190-193	23, 43
Mt 130	155	Nurmijärvi	Ojakkala	Pidetään A. Kiven seitsemän veljeksien kotitalon Jukolan esikuvana. On kolmostien eristämä Palojoen kultt.maisemasta.	Tiejärjestelyt rikkoneet kokonaisuuden			X		6, 2

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys			Kuva-numero	Tieto-lähde
						S	L	V		
Mt 132	156	Nurmijärvi	Holma	Suuri, jugend-henkinen pääarak. v.1902, puiston ympäröimä.					194	6,14
	157	Nurmijärvi	Valkjärvi-Numlahti-Perttula kultt.maisema	Sis. Numlahden kartanomiljööön, Kuha-kosken silta, Valkjärven kylä, Perttulan ja Uotilan kylämäet.				X		3, 6,14
	158	Nurmijärvi	Numlahden kartano	Kartano syntyi 1594. Nyk. pääarak. v.1876. Siipirakennus 1700-luvulta. Arvokas kokonaisuus.	Talusrakennukset osittain tiessä kiinni. Tien tasaus liian korkea talusrakennusten kohdalla.			X	195-198	3, 6,14
	159	Nurmijärvi	Kuhakoski	Historiallinen myllypaikka. Yksiaukkoi-nen kivisilta.				X	199-200	3, 6,14
	160	Nurmijärvi	Perttulan ja Uotilan kylät/Frantsilan talo	Vanhoja tilakokonaisuuksia. Koulu 1875.	Kylämaisemat avautuvat maantielle peltomaiseman takaa.			X	201-202	3, 6,14
	161	Nurmijärvi	Röykän asema	Valm. 1908. Tyypillinen.					203	6,14
	162	Nurmijärvi	Röykän sairaala	Aloitti toimintansa 1903 keuhkotauti-parantolana.	Ei näy tielle			X	204	3, 6, 14
Mt 133	163	Karkkila	Haaviston kylä	Karkkilan parhaiten säilyneitä kyliä. Tilakeskukset edustavia. Alueen rakennuk-sista suurin osa 1800-luvulta. Kosken tila tien varressa.	Teiden risteys, rakennuk-set, silta ja vesistö maise-mallisesti tärkeitä. Tien mutkaisuus tulisi säilyttää.	X			205-209	5, 35
Mt 136	164	Hyvinkää	Kytäjän kartanon kultt. maisema	Rälssisäteri. Aikoinaan maamme suu-rimpia tiloja. Päärakennus v. 1875. Kytäjärven koulu 1920.	Pitkä puukuja kartanolle			X	210	3, 6

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys			Kuva-numero	Tietolähde
						S	L	V		
Mt 136	165	Hyvinkää	Kyläkirkko	v. 1939	Pt 11353 ja mt 136 risteys. Kuusiaita suojeltava.			X	211-212	3, 6
Mt 136	166	Hyvinkää	Kerrostalot	Erikoisuus maalaismaisemassa	Tien "kiintopisteitä"				213-214	6
Mt 139	167	Tuusula	Rusutjärven, Siippoon ja Nahkelan kylien kultt.maisema.	Nahkela on hyvin säilynyt	1770-l. rakennettu Tuusulan-Vihdin maantie. M t 139 kiertää kylät.					6
	168	Nurmijärvi	Palojoen kultt.mais. Taborin vuori	Kylä käsittää Aleksis Kiven elämään ja tuotantoon liittyviä rakennuksia		X	X	X	215-216	3, 6,42
Mt 140	169	Kerava	Nuorisovankilan alue	Valm. 1888-90. Viisikerroksinen selli-rakennus 1932. Arvokas maisemakokonaisuus.	Puukuja			X	217-219	3, 6
	170	Järvenpää	Haarajoen kartano	Tila perustettiin 1783. Nyk. sosiaalisairaala.			X		6	
	171	Järvenpää	Haarajoen mylly							6
	172	Mäntsälä	Väinö Aaltosen ateljee huvila, Anttilan luhti ym.	Ateljee v.1905, huvila 1800-luvulta, luhti v. 1810.					220-222	8
	173	Mäntsälä	Etolan kartano	1700-luvun loppupuolelta.					223-225	8

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys			Kuva-numero	Tietolähde
						S	L	V		
Mt 140	174	Mäntsälä	Saaren kartano	Historiallinen kartanomiljö, jossa rakennuksia 1700-1800-luvuilta. Nyk. Mäntsälän maatalousoppilaitos, päärak. 1929.		X		X	226-229	3, 8, 41
Mt 142	175	Tuusula	Jokelan teollisuusalue ja rautatieasema	Jokelan tiilitehtaan Ruukinkartano 1874, vanutehdas 1920-l. Rautatieasema 1874.	Tie seuraa radanvartta, johon on keskittynyt teollisuusalue			X		3,6
Mt 145	176	Tuusula, Järvenpää	Tuusulanjärven itärannan kultt.maisema	Vrt. pt 11609 . Lähellä mt 145: Kallio-kuninkaala, Ainola, *Järvenpään koulu-tila, *maatalousnormaalikoulu.-	Mt sivuaa maisema-aluetta varsinainen runko on Rantatie, pt 11609	*X		X		3,6
	177	Järvenpää	Ainola	Valm. 1904, Sibeliuksen koti	(maantien 1455 varrella)	X	X	X	230	3, 6, 42
	178	Tuusula	Kellokosken vanha teollisuus- ja sairaala-alue	Sairaala perust. 1910-l. Puistomainen sairaala-alue				X	231-232	3, 6
	179	Mäntsälä	Ohkolan kylä	Tien varressa vanhoja kauniita tilakuksia ja rakennuksia. Hyvin säilynyt vanha kylämiljö.	Tie tulisi säilyttää vähintään entisellään kylän kohdalla.				233-237	
	180	Mäntsälä	Sepänmäen museo			X			238	
	181	Mäntsälä	Hirvihaaran mylly-maisema	Mylly ja villatehdas sekä tulitikkutehdas. Kaksiaukkoinen kivisilta vuodelta 1900.		X		X	239-242	3, 8
Mt 147	182	Mäntsälä	Sälinkään kartanon kultt.maisema						243	8

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys			Kuva-numero	Tietolähde
						S	L	V		
Mt 148	183	Sipoo	Sipoon kirkonkylä	Sis. mm. Suuri Rantatie, keskiaikainen kivikirkko, uusi kirkko.	Tiejärjestelyiltään sekava miljö			X	244-246	3, 8, 20
	184	Sipoo	Savijärven kultt. maisema		Puukuja, kartano ei näy tielle				247	8, 20
Mt 149	185	Mäntsälä	Nummisten kultt. maisema	Sis. mm. Alikartano eli Frugård, Ylikartano, Nordbon kartano	Tie kaarteineen sopeutuu maisemaan	X		X		3, 8
	186	Mäntsälä	Nordbon kartanon kultt.maisema	Pääarakennus 1700-l. lopulta	Kartano ei tien vieressä			X	248	3
	187	Mäntsälä	Ylikartano	Pääarakennus 1800-l. alusta. Komeat karjarakennukset ja makasiinit		X		X	249-251	3, 8, 41
	188	Mäntsälä	Alikartano (Frugård)	Nordenskjöldien sukukartano. Pääarakennus v.1802.		X	X	X		3, 7, 8, 28, 40
Mt 153	189	Porvoon mlk	Yli-Vekkoski	Kylän halki kulkee Suuri Rantatie sekä Mustijoki. Vanhoja tilakeskuksia tien tuntumassa.					252-253	15
Mt 153	190	Porvoon mlk	Boen kartano	Pääarakennus 1800-l., näyttävä ulkoasu	Viljelysten ympäröimä				254	15
Mt 155	191	Porvoon mlk	Tarkkinen	Tarkkisten kyläkeskuksen pienet tontit sijaitsevat lähekkäin. Rakennuskanta 1920-1930-luvuilta.	Tie liian leveä					15
	192	Porvoon mlk	Tarkkisten kansakoulu	1900-luvun alusta						15

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys			Kuva-numero	Tieto-lähde
						S	L	V		
Mt 155	193	Porvoon mlk	Stensbölen kartano ja kultt.maisema	Päärak. 1814, suuri kartanopuisto, rakennuksia 1700-luvulta	Lähinnä mt 1551 varrella	X		X		3, 15, 40
Mt 157	194	Porvoon mlk	Sannäsin kyläkeskus ja nuorisoseurantalo Hagaborg	Hagaborg v. 1923	Hagaborgilla on merkittävä asema teiden risteyksessä. Näkyy kauas.			X	255	3, 15
	195	Porvoon mlk	Jakarilan kartano	Päärakennus 1760-l. ja sivurakennukset 1700- ja 1800-luvuilta	Vanha maantie kulkee kartanon kiviaidan vieressä. Mt 157 varrelle jää talousrakennuksia.				256-264	15
Mt 158	196	Pernaja	Greggbölen kartano						265	8
	197	Pernaja	Pernajanlahden länsirannan kultt.maisema	Keskiajalta nykyisyyteen jatkuva kartano kulttuuri. Sis. Tervikin, Tjusterbyn ja Sjögårdin kartanot	Tie kulkee kauniisti kaarrellen maisemassa	X		X	274-276	1, 3, 8
	198	Pernaja	Tervikin kartano	Päärakennus 1700-l. alusta. Arvokkaita talousrakennuksia	Puistokuja maantieltä	X		X	266-269	3, 8
	199	Pernaja	Aspholmin asuinrakennus		Jäsentymättömästi tien varrella				270-271	8
	200	Pernaja	Isnäsin teollisuusalue	Höyrysaha perustettu v. 1890	Varsinainen saha ja asuin-alue eivät ole yleisen tien varrella	X		X	272-273	3
Mt 160	201	Askola	Särkijärvi-Tiilään kultt.maisema	Kulttuurimaisema leimaa monet kartanokeskukset	Mt 161:n, mt 1604:n ja mt 160:n varrella			X		3, 8, 28

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys			Kuva-numero	Tietolähde
						S	L	V		
Mt 160	202	Askola	Kyänpään kartano	Sis. edelliseen. Päärakennus 1800-l.		X	X		281-283	3, 8, 28
	203	Askola	Tampin kartano	Sis. edelliseen. Päärakennus 1800-l.	Aivan maantien varressa. Portti maantieltä.				279-280	3, 8, 28
	204	Askola	Kyläjonnin kartano	Sis. edelliseen. Päärakennus 1800-l.					278 ?	3, 8, 28
Mt 1604	205	Askola	Prestbackan kartano	Sis. edelliseen. Päärakennus 1830-l.					277	3, 8, 28
	206	Askola	Tiilään kartano	Sis. edelliseen. Perustettu 1600-l..	Komeat tammikujat maantielle ja maantien varressa				284-287	3, 8, 28
Mt 162	207	Pukkila	Porvoonjoen kultt. maisema/Naarkosken tienoo	Mt 162 sivuaa Pukkilan kirkonkylää. Naarkosken vanha voimala ja silta, 1905, näkyvät uudelle sillalle.	Kaunis suvantomaisema. Maisemaan sopiva rauhallinen uusi silta	X		X	288	1, 3, 8
Mt 163	208	Pukkila	Pukkilan kirkonkylä ja Naarkosken tienoo			X		X		3, 8
	209	Porvoon mlk, Pukkila, Orimattila	Porvoon jokilaakso	Kansallismaisema, mt 163 Porvoonjokilaakson pääliikennetie.	Jokilaakso tulee rauhoittaa uusilta teiltä ja siltarakenteilta	X		X		1, 2, 3, 8, 28
	210	Orimattila	Hakoisten kivisilta	Vähäjoen yli johtava yksiaukkoinen kivi-holvisilta. Rak. 1800-l:n jälkipuolella.	Kevyen liikenteen käytössä				289	9
	211	Orimattila	Mallusjärven-Porvoonjoen kultt.maisema	Kartanokulttuuria edustavat Mallusniemen, Terriniemen ja Ruhan kartanot	Mallusjoen kylän alueella tien tasausta tulisi laskea.	X		X		3, 9, 28
	212	Orimattila	Terriniemen kartano	Päärakennus v. 1910.				X	290	3, 9, 28

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys S L V			Kuva- numero	Tieto- lähde
Mt 163	213	Orimattila	Sommarnäsin kartano	Perustettu v. 1784, päärennus v. 1830.	Aivan tien vieressä hyvä- kuntoiset tiiliset ja graniittiset talousrakennukset, koivu- kuja maantieltä.				291-292	9
Mt 164	214	Orimattila	Porvoonjokilaakson kultt.maisema	Jokimaisemaan liittyvät Vääräkosken voimalaitos, Tönnönkoskimiljöö ja Sommarnäsin kartano	Tien korkea tasaus Som- marnäsin kohdalla rikkoo maisemaa			X		1, 2, 3, 9, 28
	215	Orimattila	Tönnönkoskimaisema	Mt 164:n varrelle jäävät Heikkilän ja Sipi- län entiset ratsutilat. Tielle näkyy Tönnönkoski ja museosilta.	Mt 164:n silta sopii hyvin maisemaan.	X		X	293-294	1, 3, 9, 28
Mt 167	216	Pernaja- Liljendal	Koskenkylänjoen kultt. maisema	Maiseman kohokohta laajassa peltoau- keassa on Malmgårdin kartano				X	295	1, 3, 8
	217	Pernaja	Tetomin kartano	Keskiaikainen kirkon paikka	Kuusiaita ja pihapiiri rajoit- tavat tiehen				296-297	8
	218	Pernaja	Kuuskoskenkylä	Asutus tien varressa, koskimaisema hallitseva					298	1, 3, 7
	219	Pernaja	Kuuskosken kivisilta	Neliauukkoinen kiviholvisilta, kunnostettu, käytössä maantiesiltana.				X	299-300	1, 3, 7
	220	Pernaja	Malmgårdin kartano	Greutz-suvun sukukartano, komeimpia Suomessa. Päärakennus v. 1882. Laaja peltoaukea.	Maantien varrella tammi- kuja	X		X	301-304	1, 2, 3, 7, 8, 28
	221	Myrskylä	Talstens	Tilakeskus	Luhti ja liiteri tien varressa Vanhoja puita.				305	

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys			Kuva-numero	Tietolähde
						S	L	V		
	222	Myrskylä	Berghäll	Tilakeskus	Asuinrakennus ja riihi tien varressa. Tien tasaus liian korkea				306-308	
	223	Myrskylä	Myrskylän kirkonkylä		Mt 167 sivuaa kirkonkylää, mt 174 kulkee läpi			X		3
	224	Myrskylä	Klemets	Tilakeskus, vanhoja luhteja	Rakennuksen tiiviisti tien varressa				309	
	225	Orimattila	Pakaan kylä	Ensimmäinen maininta v. 1486	Tie kulkee kylän läpi, mt 167 sivuaa kult.maisemaa					9
Mt 167	226	Orimattila	Virenojan kylän kultt. maisema	Pt 11855:n varteen jää vanhaa rakennuskantaa. Vanha, hyvä tunnelma.	Mt 167 sivuaa kult.maisemaa					9
	227	Orimattila	Pennalan kylän kultt. maisema	Vanhaa rakennuskantaa paikallisteiden varrella, tiet säilyttäneet mutkaisuutensa. Vanha, hyvä tunnelma.	Mt 167 sivuaa, pt 11845 ja 14039:n varrella					9
Mt 169	228	Orimattila	Heinämaan tie		Koivuistutuksia tien varrella					9
	229	Orimattila	Heinämaan kylä ja kultt.maisema	Vanhan ryhmäkylän luonne säilynyt. Käsityöläisalueen vanhimmat asuintuvat 1700-luvulta.	Mt 169 sivuaa, pt 11875 kulkee läpi	X		X	311-314	3, 9
Mt 170	230	Sipoo	Östersundomin kartano ja kultt. maisema	Kartanon päärak. 1878, kulttuurimaisemaan. Sis. myös Sakari Topeliuksen vanhuuden koti.				X	315	3, 8

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys			Kuva-numero	Tieto-lähde
						S	L	V		
Mt 170	231	Sipoo	Rödje-Fants	Östersundomin vanhin maatila, 1723					316	8
	232	Sipoo	Sipoonlahden kultt. maisema	Sis. Söderkullan kartanon		X		X	317	3, 8, 20, 27
	233	Sipoo	Boxbacka	Talonpoikaisrakennus. Sama omistaja-suku vuodasta 1779.	Tunnelmallinen miljöö. Uhan-alainen teiden risteyksessä				318	8, 20
	234	Porvoon mlk	Kulloon rukoushuone	Rukoushuone Betel vuodelta 1916	Puuaita tien vieressä.				319	8, 15
	235	Porvoon mlk	Drägsbyn kartano ja kultt.maisema/Mustiojoen kultt.maisema	Päärak. 1820-l. Suuri puisto, komeita talousrakennuksia. Arvokas perinne-maisema.	Maisema on avautunut kauniisti mt 170:lle, mutta vt 7 on pilannut miljöön	X		X	320	1, 3, 28
	236	Porvoo	Porvoon kaupunki	Mt 170 kulkee Porvoon kaupungin läpi.		X		X		1, 3, 28
	237	Porvoon mlk	Majgård	Kylän vanhimpia taloja. Päärak. 1892.		X			321	8
Mt 170	238	Porvoon mlk	Ilolan kylä ja Ilolan joen kultt.maisema	Ilolan kartano päärak. 1880-l. Potsimäen mäkitupa-asutuksen vanhin asuintupa 1700-l. Postimäen läpi kulkee Suuri Rantatie.		X		X	322-325	3, 28
	239	Pernaja	Koskenkylän historiall. teollisuusalue	Ruukki perust. 1682. Ruukinkatu, kartano 1908.	Ruukinalue jää teiden pu-ristukseen (vt 7 ja mt 170)	X		X	326-332	1, 3, 8, 28
Mt 171	240	Orimattila	Kuivannon kylän kultt. maisema	Kyläkeskuksessa vanhaa mökkiasutusta.	Sekalainen rakennuskanta tien varrella				333	9
	241	Artjärvi	Ratulan kartano ja kultt.maisema	Päärakennus v. 1782 vanhimmilta osin. Luonnonpuisto.	Tie kulkee koivukujan poikki			X	334-335	9

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys			Kuva-numero	Tietolähde
						S	L	V		
Mt 171	242	Artjärvi	Suurikylän-Vuorenmäen kultt.maisema	Artjärven kirkonseutu. Tie sivuaa kyläkeskusta.	Tienparannus muuttanut tien liian leveäksi ja miljöön liian avaraksi			X		3, 9
Mt 174	243	Artjärvi	Kinttulan kartanon kultt.maisema	Kartano muod. 1600-l. Nyk. päärakennus v. 1837.	Näky viljelysten takaa tielle, kilometrin pituinen koivukuja.	X		X	336-337	3, 9, 28
	244	Artjärvi	Simola-Hiitelmä	Simolan päärakennus 1800-l.	Tien tasaus liian korkea.				338-343	9
	245	Artjärvi	Haljakkala	Tilan rakennusryhmä muodostaa kiinteän kokonaisuuden. Rakennukset 1900-luvun alkupuolelta.					"	9
	246	Artjärvi	Heikkilä	Vanha torppa, tupa 1800-luvun jälkipuolelta.					"	9
	247	Myrskylä	Myrskylän kirkonkylä	Tien varrella kirkko, hautausmaa, pappila, Myrskylän kartano				X	344-345	3, 8
Mt 179	248	Ruotsinpyhtää	Strömforsin hist. ruukinalue	Rakennukset 1700-l:lta lähtien. Parhaiten säilyneitä ruukinympäristöjä Suomessa	Pt 11946:n varressa	X		X	346-349	1, 3
Mt 179	249	Ruotsinpyhtää	Ahvenkosken kultt. maisema	Turun rauhassa 1743 Ruotsin ja Venäjän raja. Sis. mm. Savukosken silta, Ahvenkosken voimalaitos.		X		X		1, 3
Mt 186	250	Inkoo	Inkoonjoen kultt. maisema	Sis. Kalkullantila	Tiejärjestelyt heikentäneet maisemaa				621	4

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys			Kuva-numero	Tieto-lähde
						S	L	V		
Mt 186	251	Inkoo	Linkullan viljely-maisema							4
	252	Karjaa	Ingvallsbyn tila	Tilasta tietoja 1400-luvulta	Peltomaiseman keskellä				350	4
	253	Karjaa	Mustionjoen kultt. maisema	Sis. mm. Päsarbyträsketin ympäristön		X		X		3, 4
	254	Karjaa	Åkerforsin voimalaitos	Rakennettu 1910- ja 1950-luvuilla					351	4
	255	Karjaa	Mustion ruukinkartano ja kultt.maisema	Sis. Jokimaiseman ruukin perust. 1560-l. kartano, puisto, kirkko, työväen asunnot	Rakennukset ovat pt 11083:n varrella	X	X	X	352-354	3, 4, 28
Mt 280	256	Nummi-Pusula	Retlahden-Vörlön kultt.maisema	Sis. Retlahden ja Vörlön kyläkeskukset	Tie turmellut osin Vörlön vanhaa kyläkeskusta	X		X	355	3, 28
	257	Nummi-Pusula	Pusulanjärven kultt. maisema	Länsi-Uudenmaan suurimpia avoimia maisematiloja. Asutus kylämäillä.				X		3
Mt 1221	258	Vihti	Ristilä	Vanha käsityöläisalue	Teiden puristuksessa				356	13
	259	Vihti	Puistola	Vihdin työväentalo 1900-luvun alusta					357	13
	260	Vihti	Suontaan hovin kultt. maisema	1800-l. alusta oleva päärak., tila rappeutunut, liittyy Averia-Lahnus kultt. maisemaan				X	358-359	3, 6, 13
	261	Vihti	Yli-Knuuttilan kultt. maisema	Päärak. 1777, merkittäviä talousrakennuksia, liittyy Averia-Lahnus kultt. maisemaan	Talousrakennus tien varressa, mutkat tulisi säilyttää.			X	360-364	3, 6, 13

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys			Kuva-numero	Tietolähde
						S	L	V		
Mt 1271	262	Nummi-Pusula	Hirvijoen kulttuuri-maisema	Sis. Suomelan vanhan kyläkeskuksen (mt 127) ja Hirvijoen kylän.	Kaunis tie seuraa loivasti kaarrellen Hirvijokea	X			365-369	43
Mt 1321	263	Nurmijärvi	Raalan kartano ja kultt.maisema	Syntyi 1643, nykyinen päärakennus v. 1848.	Kartano hallitsee maise-maa. Puukuja. Tien tasauksen lasku suotavaa.			X	370-372	3, 6, 14
	264	Nurmijärvi	Lohenojan tila	Tila perustettu 1784 kruunun uudistaloksi. Päärakennus 1850-l.					373	14
	265	Nurmijärvi	Nukarin koskimaisema	Sis. Raalan kartanon kultt.maiseman. Nukarinkoski on teollisuushistoriallisesti merkittävä koskipaikka. Hki-Hämeenlinna-vanhan tien Vantaanjoen ylitys.	Miljöö sekava			X	374	3, 14
Mt 1322	266	Vihti	Selin kylämaisema	Väljä maisemakokonaisuus, jossa 5 talouskeskuksen rakennukset sijitsevat maantien molemmin puolin. Rakennuskanta pääosin 1900-l. alusta. Kansakoulu tien varressa samoin nuorisoseurantalo Seppola.						6
	267	Nurmijärvi	Nummenpään kylä-maisema	Nummenpään kylä säilyttänyt hyvin historiallisen rakenteensa. Myrin päärakennus v.1823, Kaarlan ja Ali-Hirven päärakennukset 1800-luvun lopulta.	Kyläraitti säilyttänyt hyvin maaston muotoja seurailavana vanhana linjauksena					6
Mt 1403	268	Hyvinkää	Harakka	Vanha maatila	Tiellä runsaasti raskasta				375-376	36
	269	Hyvinkää	Latostenmaa	Vanha maatila, Ridasjärven kylämaisema	liikennettä, suora leveä				377-378	36
	270	Hyvinkää	Lemmilä	Vanha maatila, - " -	maantie ja kevyen liikenteen				379-380	36
	271	Hyvinkää	Kylä-Kerttula, Kylä-Sipilä	Vanhjoja tiloja, - " -	väylä vieneet pois kylä-mäistä idylliä				381-382	36

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys			Kuva-numero	Tieto-lähde
						S	L	V		
Mt 1403	272	Hyvinkää	Ridasjärven koulu	Ridasjärven kylämaisema	Koulu on jäänyt tien penkan päälle.				383	36
	273	Hyvinkää	Majamäki, Mäki-Tolkkila	Maatiloja. Ridasjärven kylämaisema.					384-386	3
Mt 1581	274	Pernaja	Pernajan kirkon miljöö ja Pernajanlahden itärannan kultt.maisema	Sis. kivikirkko, Baijarsin ratsutila, kirkko-herran pappila				X	387-388	3
	275	Pernaja	Pernajan kirkko	Keskiaikainen kivikirkko osittain 1300-l., 1450-l. kellotapuli 1853, hautausmaa.		X		X	389-391	3
Mt 1602	276	Porvoon mlk	Strömsbergin kartano	Entinen piispan virkatalo, päärak. 1700-l.	Pt:n 11822 risteyksessä, vanhaa puustoa	X		X	392-395	3, 15
Mt 1631	277	Orimattila	Luhtikylän kultt. maisema	Varhaisin maininta v. 1460. Kylän läpi virtaa Porvoonjoki.	Vanhaa rakennuskantaa kyläraitin mt 1631 varrella				396-398	9
	278	Orimattila	Viljaniemen kultt. maisema	Tienristeyksessä muodostavat Juholan ja Mattilan talot eheän kokonaisuuden.	Tien mittakaava liian leveä. Tien tasauksen lasku suotava.				399-400	9
	279	Orimattila	Puujoen kultt.maisema Viljaniemi-järvikylä	Kaunis viljelylaaksomaisema						9
	280	Orimattila	Järvikylä-Niemenkylä kultt.maisema	Päärnilän talon ympäristössä vanhaa rakennuskantaa					401-406	

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys			Kuva-numero	Tietolähde
						S	L	V		
Mt 1631	281	Orimattila	Päärnälä	Päärakennus 1860-luvulta, pihapiirissä vanhaa merkittävää rakennuskantaa						9
	282	Orimattila	Tönnön koskimiljö	Mylly vuodelta 1586. Yhä toimiva mylly vuodelta 1909. Rautabetoninen kansi-palkkisilta vuodesta 1911 on Suomen vanhin. Maisemaan liittyy myös kansakoulu v. 1906.	Tiemuseokohde			X	407-412	3, 9
Mt 1701	283	Orimattila	Pyörähtälän-Kaitalan kultt.maisema		Vanhaa rakennuskantaa tien varrella					9
	284	Orimattila	Montarin kylän kultt.maisema		Vanhaa rakennuskantaa tien varrella					9
Mt 1701	285	Orimattila	Koskusten kylä ja kultt.maisema	Säilynyt tiiviisti rakennettuna. Kylän raitilla vanhaa rakennuskantaa. Alatuvan ja Ruhalan tilojen kohdalla tienvarressa reheväpuistoinen raitti. Kyläkeskuksessa Lillukantilan päärak. 1888. Tupalan tilan päärak. 1915. Luhtiaitta tien varressa.	Tien parannus turmelee kylän ehjän kokonaisuuden				413-419	9
	286	Orimattila	Kuivannon kyläkirkko	Rakennettu v. 1931	Mäellä metsän keskellä, ei näy tielle				420	9
	287	Orimattila	Peltolan vanhatupa	Talonpoikaistalo					421	9
	288	Orimattila	Kuivannon kylän kultt.maisema						422	9

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys			Kuva-numero	Tieto-lähde
						S	L	V		
Mt 1873	289	Karjalohja	Uusmiehen ympäristö/ Mustalahti	Tie kulkee Uusmiehen tila piha-alueen läpi. Tilan päärakennus v. 1906. Merkittäviä talousrakennuksia.		X				43
Mt 2954	290	Orimattila	Keiturin kulttuuri-maisema	Asutus tien varrella. Kylä tunnettu mylly-kiviteollisuudestaan. Kivityömies Juho Helinin hirsimökkimiljöö 1877.	Tien mittakaava ja korotus liian suuret. Osa tien varren rakennuksista uhanalaisia.				423-429	9
Pt 11002	291	Tammisaari	Riilahden kartano ja kultt.maisema	Vuodesta 1725 Aminoff-suvun sukukartano. Päärakennus v.1803. Merkittäviä talousrakennuksia.	Tammikuja maantieltä	X		X	430-431	3, 4, 39
Pt 11003	292	Tammisaari	Vättlandin kylä ja kultt.maisema	Kylä sijaitsee mutkittelevan pt 11003 varrella nauhamaisesti. Eri-ikäisiä rakennuksia.	Idyllinen kaunis tiemiljöö. Tie on sorapintainen.			X	432-434	3
Pt 11005	293	Tammisaari	Norstandin rustholli	Päärakennus v. 1833. Maisemallisesti merkittävällä paikalla tien varressa.					437-439	4
	294	Tammisaari	Könickin kartano	Tietoja keskiajalta. Vanha päärakennus 1700-l. Uusi 1928. Pt 11005 jakaa tilan.	Merkittävä kokonaisuus aivan tien varrella				437-439	4
	295	Tammisaari	Orvlax-Västergård	Mutkittelevan soratien päässä. Päärakennukset 1800-l:n lopulta.					440	4

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys S L V			Kuva- numero	Tieto- lähde
Pt 11007	296	Hanko	Täktomin kylä	Hyvin säilynyt kyläkeskus. Vanhaa rakennuskantaa. Kappeli sivummalla tiestä. Södergårdin tila keskeisellä paikalla. Teiden risteyksessä Östergård 1790-l. ja Västergård.	Teiden risteys kyläkeskuksessa muodostaa tiiviin miljöön perinteisine rakennuksineen. Tie säilytettävä sellaisenaan.	X			441-444	3, 4
	297	Hanko	Henriksbergin tila	Päärakennus 1700-l.	Tietä reunustava lehtipuu-kuja					4
	298	Hanko	Tvärminnen kylä	Vanha kartano- ja luotsikylä		X			445	3, 4
Pt 11028	299	Tammisaari	Kvigos ja Trollshovdantie	Torppa-alue 1800-l. ja entinen rautaruukki.		X				3, 4
Pt 11040	300	Tammisaari	Skäldö, Skärlandetin kultt.maisema	Saaristokylä. Sis. mm. Västergårdin ja Östergårdin tien varrella. Kuuluu Skärlandetin maisemakokonaisuuteen.		X			446-447	1, 3, 4
	301	Tammisaari	Västergård ja Östergård	Sis. edelliseen		X			448-449	4
Pt 11043	302	Tammisaari	Jomalvikin kanava ympäristöineen	Rakennettu 1938-1955					450-451	4
Pt 11065	303	Pohja	Billnäs	Ruukki perust. 1641. Tiestä tuli yleinen tie 1781. Tien varrella kartano, talous- ja aittarakennuksia, makasiini ja työväestön asuintaloja.	Toistuva tien korotus on vahingoittanut talousrakennuksia. Tien tasauksen lasku välttämätön.	X	X		605-617	3, 4

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys			Kuva-numero	Tieto-lähde
						S	L	V		
Pt 11081	304	Inkoo	Varsin kirkko ja *Västankvarnin kultt.maisema	Maatalousoppilaitos ympäristöineen. Rakennus kannaltaan arvokas.	Rakennukset ryhmittyneet tien varteen.	*X		X	618-620	4, 39
Pt 11085	305	Karjalohja	Nummijärven kylä ja kultt.maisema	Edustaa 1700- ja 1800-lukujen talonpoi- kaista rakennuskulttuuria.	Osa talousrakennuksista "uhanalaisina" tien vieressä.	X		X		3, 43
Pt 11087	306	Lohjan mlk	Lohjansaaren mai- sema	Laaja maisemakokonaisuus. Rakennus- kanta tien varrella pääosin 1800-l.	Asutus sijoittunut tien varteen ja rannoille.	X			452-453	43
	307	Lohjan mlk	Kirkniemen kartano- maisema	Päärak. 1796. Puisto 1500-luvulta. Valta- kunnallisesti arvokas perinnemaisema.	Ei näy tielle. Tie sivuaa kultt.maisemaa. Jalopuukuja.	X	X	X		1, 3, 43
	308	Lohjan mlk	Paavolan silta	Puusilta, teräspalkkiaukko keskellä. Rak. 1960. Toiseksi pisin puusilta Uudella- maalla (Vårnäs in silta on pisin).					454	
Pt 11091	309	Sammatti	Lohilampi	Sis. Vanhatalon ja Uusitalon tilakeskukset. Vanhatalon päärak. vuodelta 1780.		X				43
Pt 11101	310	Nummi-Pusula	Järvenpää	Kylän tilakeskukset tiiviinä nauhana lähellä toisiaan.		X				43
Pt 11113 Pt 11114 Pt 11115	311	Inkoo	Inkoon kirkonkylän miljö	Maisemaa hallitsee keskiaikainen kirkko				X	455	3, 4
Pt 11162	312	Nummi-Pusula	Seterin kulman mai- sema	Rakennuskaava 1800-luvulta		X				43

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys			Kuva-numero	Tieto-lähde
						S	L	V		
Pt 11175 Pt 11179	313	Siuntio	Sjundbyn kartano	Kuuluu Pikkalanjoen-Viträskin kulttuuri-maisemaan, johon kuuluu Kelan kartano Bölen kylä ja kultt.maisema pt 11179:n varrella	Soratie tulee säilyttää	X		X	472-474	3,4,39
Pt 11187	314	Siuntio	Skinnarsin ja Kvarnbyn jokilaakso	Skinnarsin kylän rakennukset Kurkkis ja Passila ovat kauniisti maisemassa. Kvarnbyn kartano päärak. 1840-l. Kuuluu Degerbyn-Pikkalanjoen-Palojoen-maisemakokonaisuuteen				X		1, 3
Pt 11187 Pt 11181	315	Siuntio	Björnträskin kultt. maisema	Useita kyliä, joissa vanhaa rakennuskantaa				X		1, 3
Pt 11195	316	Vihti	Vesikansan viljely-maisema	Sis. mm. Vuorelan* koulukodin ja perinteistä rakennuskantaa useilla maatiloilla.	Soratie tulisi säilyttää		X*	X		3, 6, 13
Pt 11197	317	Vihti	Irjalan kartanon kultt. maisema	Keskiajalta periytyvä maatila	Puukuja tien varrella varjeltava				456-460	6, 13
	318	Vihti	Pääkslahden maise-makokonaisuus	4 tilaa, perustettu 1886. Kunnalliskodin päärakennus v. 1925.					461	6, 13
Pt 11201	319	Vihti	Vanjärven kultt. maisema	Sis. Vanjärven kartanon. Tienvarella vanhaa rakennuskantaa.	Soratie tulisi säilyttää.			X	462-469	3, 6, 13
Pt 11219 Pt 11221	320	Karkkila	Järvenpään kylä-maisema	Kyläkeskus ei yleisen tien varrella. Ympäristössä paikallisteiden varrella runsaasti vanhaa rakennuskantaa.		X				43

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys			Kuva-numero	Tieto-lähde
						S	L	V		
Pt 11245	321	Kirkkonummi	Várnäsinsilta	Venäläisten vuokrausajana rakentama 139 m puusilta. Tiemuseokohde.	Huonokuntoinen, tulisi kunnostaa, jos mahdollista.				470-471	25
Pt 11247	322	Kirkkonummi	Porkkalan vanha postitie, vanha Räävelintie	Ensimmäinen maininta 1640. Syntynyt aikaisemmin. Porkkala oli postiteiden päätepiste 1600-luvulla.	Tie säilyttänyt hyvin perinteisen luonteensa. Säilytetävä ennallaan.					4, 28,45
	323	Kirkkonummi	Korkullan kultt.maisema	Päärakennus v. 1796. Tilakeskus mäenharjanteella	Tila hallitsee maisemaa				475	4, 38
	324	Kirkkonummi	Estbyn kultt.maisema	Sis. useita kyliä. Rakennuskantaan vaikuttanut Porkkalan vuokra-aika.		X			476-478	3,4
	325	Kirkkonummi	Biskopsbölen kartano	Päärakennus v. 1907	Aivan maantien varressa	X	X		476-478	3, 4
	326	Kirkkonummi	Gunnarsbyn Ängsdal	Entinen sotilasvirkatalo.	Maantien reunassa vanha aitta.					4
	327	Kirkkonummi	Värbyn kylä	Sis. mm. kaksi hyvin säilynyttä tilaa					479	4
	328	Kirkkonummi	Seurantalo Bergåsa	Nuorisoseurantalo 1910-luvun lopulta	Aivan tien reunassa.				480	4
	329	Kirkkonummi	Storkanskogin kylä	Tiivis kylä, säilyttänyt perinteisen rakenteen Mellangård mainitaan 1500-luvun lähteissä					481	4
	330	Kirkkonummi	Seurantalo Rigårdsnäs	Säilynyt hyvin	Tien reunassa				482	4
Pt 11255	331	Kirkkonummi	Ytterkurk	Maatila. Päärakennus 1800-l.					483	38

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys			Kuva-numero	Tietolähde
						S	L	V		
Pt 11255	332	Kirkkonummi	Sigurds	Mielenkiintoinen suojeluskuntahistoria					484	38
	333	Kirkkonummi	Volsin kartano	Muodostettiin 1670-l. Nykyinen päärak. 1800-l. alusta	Vanhaa rakennuskantaa tien varrella.				485-489	4, 38, 39
	334	Kirkkonummi	Hagnäsön huvila		Rakennuksia molemmin puolin tietä				490	38
	335	Kirkkonummi	Kurkin kartano ja kultt.maisema	Päärakennus 1860-l. Laaja puisto.	Arvokkaita talousrakennuksia molemmin puolin tietä. Komea portti 1700-luvulta tien varrella.			X	491-496	3, 4, 38
Pt 11297	336	Vihti	Hiiskulan kartanon kultt.maisema	Monipuolinen kartanomaisema 1840-l:lta.	Kartano ei näy hyvin tielle					6
Pt 11310	337	Espoo	Espoon kartano ja kultt.maisema	Nykyinen päärakennus v. 1797. Myllyrakennus v. 1777. Suuri Rantatie.	Rakennukset tien varressa. Pt 11310 on Suuren Rantatien vanha linjaus.			X	497-498	3, 6
Pt 11310	338	Espoo	Espoon kartanon silta	Pidetään mahd. Suomen vanhimpana siltana (saattaa olla myös viereinen silta). Vuodelta 1777. Tiemuseokohde.				X		3
Pt 11311	339	Kirkkonummi	Luoma/Suuri Rantatie	Vanhaa rakennuskantaa useilla tiloilla.	Kylä sijoittuu nauhamaisesti tien varrelle			X		3
Pt 11337	340	Espoo	Oittaaan kultt.maisema	Oittaaan kartano syntyi 1600-l:lla.	Tie säilyttänyt hyvin linjauksensa					6, 10

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys			Kuva-numero	Tieto-lähde
						S	L	V		
Pt 11337	341	Espoo	Villa Dalby	"Ihanne maatila" vuodelta 1908.						6, 10
	342	Espoo	Backbyn kultt. maisema	Espoon tärkeimpiä kartanoita. Rakennettu 1700-l:lla.	Hyvin säilynyt vanha tie-linja					6, 10
	343	Espoo	Velskolan kultt. maisema	Kartano ja laaja maisemakokonaisuus. Suurin osa nyk. rakennuksista 1930-l:ta.	Hyvin säilynyt vanha tie-linja					6, 10
	344	Espoo	Takkulan kylä-maisema	Rakennuksia 1700-l:ta. Edelleen yhtenäinen vanha kylä.	Hyvin säilynyt vanha tie					6, 10
Pt 11343	345	Espoo	Bodomin kultt. maisema	Arvokas kartanon päärakennus 1797.	Hyvin säilynyt vanha tie					6, 10
	346	Espoo	Bodom Smedsin kultt. maisema	Talomäki 1700-luvulta.	Hyvin säilynyt vanha tie					6, 10
Pt 11345	347	Nurmijärvi	Yli- ja Ali-Lepsämän viljelymaisema	Vanhaa rakennuskantaa tien varrella	Hyvin säilynyt vanha tie					6
Pt 11361	348	Espoo	Hanabäck ja Paciuksen huvila	Yhtenäinen, vanhoja rakennuksia sisältävä alue	Hyvin säilynyt vanha tie					6, 10
Pt 11363	349	Espoo	Snettansin taloryhmä	Hyvin hoidettu alue. Sisältyy Snättans-Röds kogin kultt.maisemaan	Hyvin säilynyt vanha tie			X		3, 6, 10
Pt 11365	350	Espoo	Röds kogin kylä-maisema	Tiivis kylä. Hovgårdin kartano 1600-l. Sis. Snättans-Röds kogin kultt.maisemaan	Vanha tie 1600-l:ta			X		3, 6, 10

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys			Kuva-numero	Tietolähde
						S	L	V		
Pt 11455	351	Vantaa	Katarinebergin kartano ja kultt.maisema	Rälssisäteri 1500-luvulta.	Tärkeä osa maisemakokonaisuutta			X		3, 6, 12
	352	Vantaa	Mejlbyn sotilasvirkatalo	1600-luvulta majurin virkatalo	- " -			X		3, 6, 12
		Vantaa	Köningstedtin kartano ja kultt.maisema	Kartano syntyi 1600-l:lla, arvokas pää-rakennus, komea puisto.	Kartano yksityistien päässä.			X		3, 6, 12
Pt 11463 Pt 11465 Pt 11467	353	Tuusula	Tuusulan jokilaakson kultt.maisema	Ruotsinkylän vanha asutus arvokasta.	Vanhaa rakennuskantaa teiden varrella.			X		3
Pt 11475	354	Nurmijärvi	Vantaan myllykoski	Puinen tukiansassilta valm. 1966. Tiemuseokohde.	Uusi silta pilannut koskimiljöö. Siltojen suhde toisiinsa ristiriitainen.				500-502	6, 25
	355	Nurmijärvi	Myllymaan tila	Tila on 1800-l:lta. Näkyvä, korkea pää-rakennus. Liittyy A. Kiven elämään.					503	6
Pt 11515	356	Hyvinkää	Ahdekallion kultt. maisema ja Mustan Männistön asuinalue	Ahdekallion kartanon päärakennus v. 1906. Mustan Männistön alue 1920 - 1930 -luvulta.						6
Pt 11609	357	Tuusula	Tuusulan rantatie	Asiakirjoissa maininta v. 1692. Kulttuuri-maiseman "selkäranka". Tiemuseokohde.	Aitoja, portteja ja istutuksia tienvarrella.			X	504-506	3, 25
	358	Tuusula	Tuusulan järven itärannan kultt.maisema	Sis. mm. Tuusulanjärven taiteilija"huvilat" Halosenniemi, Onnela, Erkkola, Syväranta, Kallio-Kuninkaala, Suviranta, Ahola, Ainola. Maisemaa täydentää myös länsirannan viljelysmaisema, jossa pt 11591 kulkee Paijan ja Ruskealan kylien läpi.				X	507-513	3, 6

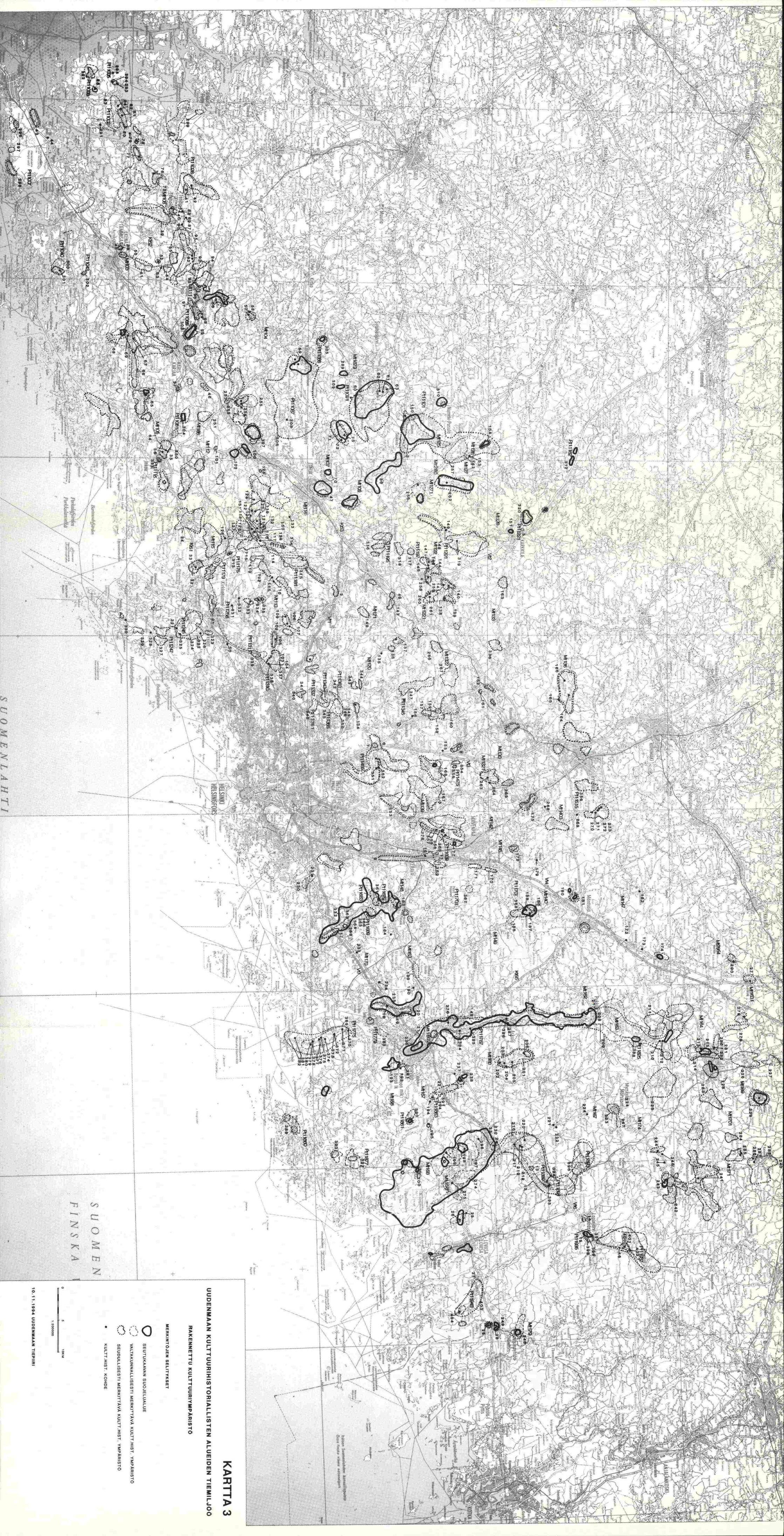
Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys			Kuva-numero	Tieto-lähde
						S	L	V		
Pt 11609	359	Tuusula	Aleksis Kiven kuolin-mökki	Suomen kulttuurihistorian kannalta ensi-arvoisen tärkeä muistomerkki.				X	514	3, 6
Pt 11609	360	Tuusula	Taistelukoulu	Rakennusryhmän vanhin rakennus on 1800-l:n lopulta. 3-kerroksinen päärak. v. 1934.				X	515-518	3, 6
Pt 11679 Pt 11683 Pt 11685	361	Sipoo	Hindsbyn kylä ja kultt.maisema	Sipoon vanhimpia kyliä. Kylässä on säilynyt paljon vanhaa rakennuskantaa linjauksensa hyvin säilyttäneen maantien varressa.				X		3, 8
Pt 11689	362	Sipoo	Söderkullan kartano ja kultt.maisema	Päärakennus 1907. Sisältyy Sipoonlahden kultt.maisemaan	Rauhallinen tiejakso.			X	519-520	3
	363	Sipoo	Sipoonlahden kultt.maisema	Tie kulkee pitkin jokilaaksoa				X	521	3
	364	Sipoo	Seurantalo Hansas						522	20
	365	Sipoo	Norkullan kartanon kultt.maisema						523	20
	366	Sipoo	Gesterbyn kartano						524	20
Pt 11701	367	Sipoo	Norda-Paipis kylä ja kultt.maisema	Rakennuskannaltaan vaihteleva kokonaisuus. Kyläraitin varrella 1800-l:n tilarakennuksia.	Tien levennys käynnissä. Tien levennys vie osan pihapiireistä.			X	525-527	3
Pt 11707	368	Mäntsälä	Frugård Ali-Kartano	Kuuluu Nummisten kultt.maisemaan. Päärakennus v. 1805.	Puuaita		X	X	528	3

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys S L V			Kuva- numero	Tieto- lähde
Pt 11775	369	Porvoon mlk	Emäsalon kultt. maisema	Kulttuurimiljö on omaleimaista saaristo-asutusta.	Asutus maantien varrella	X				3, 8, 28
	370	Porvoon mlk	Emäsalon kartano	Kartanomiljö on 1800-l:lta.	Kartano ei tien varrella	X			529-530	3
	371	Porvoon mlk	Övre ja Nedre Faddes	Päärakennukset 1826 ja 1836. Pihapiirissä paljon vanhoja rakennuksia.		X			531-532	3
Pt 11775	372	Porvoon mlk	Sandkulla	Entinen mäkitupa	Kiviaidat tien varrella merkittäviä				533-535	
	373		Orrbyn kylä	Koostuu 3 tilasta ja niiden mäkituvista		X			536-541	3
	374	Porvoon mlk	Midgård	Seurojentalo v. 1912		X			542-543	3
	375	Porvoon mlk	Rönnsbacka	Paritupa 1800-l:n lopulta		X				
	376	Porvoon mlk	Kyläkauppa	Ent. tilan päärakennus 1700-luvulta	Puuaita.				544	
	377	Porvoon mlk	Bengtsbyn kylä	Tiivis, perinteinen kokonaisuus	Puu- ja kivaitoja.	X			545-557	3
	378	Porvoon mlk	Varmans	Maatilan talouskeskus päärak. 1700-l:lta	Tien varressa puuaita.	X			558	3, 8
	379	Porvoon mlk	Varlax	Talonpoikainen kyläryhmä. Rakennuksia 1700- ja 1800-luvuilta	Aivan tien varressa kiviaita.	X			559-567	3, 8
	380	Porvoon mlk	Knutsin talo	Talonpoikaistalo 1700-luvulta		X			568-571	3, 8
	381	Porvoon mlk	Lervik	Asuinrakennus 1800-l:n alusta					572	8

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys			Kuva-numero	Tieto-lähde
						S	L	V		
Pt 11775	382	Porvoon mlk	Varlax Uddenin tie	Maisemallisesti merkittävä saaristotie, joka kulkee perinteisen rakenteensa hyvin säilyttäneiden kylien halki.	Useimmat rakennukset aivan tien varressa. Tietä ei tulisi enää korottaa eikä linjausta muuttaa. Aitoja.					8
Pt 11779	383	Porvoon mlk	Haikon kartano ja kultt.maisema	Päärak. v. 1911. Sisältää myös Edelfeltin huvilan v. 1880 ja ateljeerakennuksen.				X		3, 8
Pt 11787	384	Porvoon mlk	Karhu-Titan Oy	Tehdas, jonka rakennukset ovat 1900-l:n alkupuolelta					573	8,15
	385	Porvoon mlk	Hannula	Päärak. 1920 ja muita rakennuksia piha-piirissä 1800-l:lta. Pihaa rajaa kiviaita.						8,15
	386	Askola	Vakkola	Kiviholvisilta					574	8
Pt 11787	387	Askola	Toivola	Linnankosken kotitalo	Kuusiaita				575	8
Pt 11825	388	Orimattila	Ruhan kartano	Muodostunut 1600-l:lla. Kuuluu Mallus-järven-Porvoonjoen maisemaan.	Kartanokeskus molemmin puolin tietä. Hiekkatie.	X		X	576-578	3
Pt 11860	389	Porvoon mlk	Pellinki	Söderbyn ja Österbyn kylissä vanhoja luotsitupia	Alkuperäisen luonteensa säilyttänyt			X		3
Pt 11861	390	Porvoon mlk	Ylikkeen kylä ja kultt.maisema	Kylän vanha rakennuskanta ja tiestö hyvin säilyneitä. Arvokas perinnemaisema.	Kylä ei aivan tien varrella	X		X	579-580	1, 3, 8
Pt 11863	391	Porvoon mlk	Sannäs	Valmistunut 1837, puutarhaportti 1830.	Portti ja talousrakennuksia tien varrella			X	581-582	3, 8, 15

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys			Kuva-numero	Tietolähde
						S	L	V		
Pt 11877	392	Pernaja	Härkäpään (Härppen) saaristolaiskylä	Kylä nauhamaisesti maantien varrella. Rakennuskannassa säilynyt perinteinen saaristolaisilme.	Tie pitäisi säilyttää sellaisenaan			X		3
	393	Pernaja	Horslökin kylä	Kyläraitti ja sen varrella olevat perinteiset rakennukset muodostavat edustavan kokonaisuuden	Tie pitäisi säilyttää sellaisenaan			X		3
Pt 11889	394	Liljendal	Sevträskin kivisilta	3-aukkoinen kiviholvisilta				X	583	3
Pt 11891	395	Liljendal	Liljendalin puukirkko	Rakennettu 1886				X		3
Pt 11893	396	Myrskylä	Kreivilän kultt.maisema	Tilan puinen päärakennus 1700-luvulta.	Koivukuja maantieltä			X		3
Pt 11935	397	Lapinjärvi	Lapinjärven kirkonkylä ja kultt.maisema	Asutus maantien varrella. Säilynyt myös monia vanhoja liikerakennuksia.		X		X	584-594	3
	398	Lapinjärvi	Lapinjärven kirkot	Kirkot 1700-l:lta. Lapinjärven ruotsalaisen ja suomalaisen seurakunnan kirkot sijaitsevat lähellä toisiaan muodostaen hautausmaan kanssa merkittävän kokonaisuuden tien varteen.	Tien ja aukion suhde epä-määräinen kirkon edessä.			X	595	3
Pt 11935	399	Lapinjärvi	Mariebergin kartano	Päärakennus 1700-l:lta. Kartanokokonaisuudessa vanhoja rakennuksia.	Pihapiiri rajautuu tiehen.			X	596-597	3
	400	Lapinjärvi	Pukaron kylä	Kylässä perinteinen leima.	Vanha kylätiestö säilynyt			X	598-599	3
	401	Lapinjärvi	Pukaron kivisilta	2-aukkoinen kiviholvisilta					600	

Tie	Kohde	Kunta	Kohteen nimi	Kohteen kuvaus	Huomioitavaa	Merkittävyys			Kuva-numero	Tietolähde
						S	L	V		
Pt 11937	402	Lapinjärvi	Pukaron kartano	Päärakennus v. 1817. Talousrakennukset molemmin puolin tietä.				X	601-602	3
Pt 11943	403	Ruotsinpyhtää	Taasianjoen kultt. maisema		Tien varrella pieniä asumuksia				603	8
	404	Ruotsinpyhtää	Kullan kartano	Arvokas perinnemaisema. päärakennus v. 1863.		X		X	604	1, 3

KARTTA 3

UUDENMAAN KULTTUURIHISTORIAALLISTEN ALUEIDEN TIEMILJOO

PAKENNETTU KULTTUURIMAPARISTO

MEKINTOJEN SELITKSET

- SEUTUKAUPPA SUOJELUALUE
- VALAKAUNALLISESTI MERKITÄVÄ KULTT.NIST. YMPÄRISTÖ
- SEUDULLISESTI MERKITÄVÄ KULTT.NIST. YMPÄRISTÖ
- KULTT.NIST. KOHDE

0 5 10 km

10.11.1984 UUDENMAAN TIEMILJOO

9. MUINAISJÄÄNNÖKSET

Esihistoriallisia muinaisjäännöksiä koskevat tiedot Uudenmaan tiepiirin alueella perustuvat seutukaavaliittojen inventointeihin. Länsi-Uudeltamaalta puuttuu inventointi Karkkilan kaupungin osalta, Keski-Uudenmaan alueelta Hyvinkään osalta ja Itä-Uudenmaan alueelta Mäntsälän, Pornaisten, Pukkilan, Myrskylän ja Loviisan osalta inventointi on puutteellinen.

Muinaisjäännösten suojelu ja rauhoitus perustuu muinaismuistolakiin (295/1963).

Muinaismuistolain mukaan kiinteät muinaisjäännökset ovat rauhoitettuja muistona Suomen aikaisemmasta asutuksesta ja historiasta. Kiinteän muinaisjäännöksen kaivaminen, peittäminen ja muu siihen kajoaminen on lain nojalla kielletty. Kiinteiksi muinaisjäännöksiksi luetaan kaikki yli sata-vuotiaat maanpäälliset tai maanalaiset rakennelmat, merkit ja muodostumat, jotka ovat syntyneet ihmisen toiminnan tuloksena ja jotka ovat jo jääneet pois käytöstä tai raunioituneet. Kiinteitä muinaismuistoja ovat mm. maa- ja kivikummut ja muut ihmisen muinoin tekemät kiviröykkiöt ym. haudat ja kalmistot, asutuksen jäännökset, linnat, linnanmäet, linnoitukset, rauniot jne.

Muinaisjäännöksen suoja-alueen rajat vahvistaa lääninhallitus. Jos rajoja ei ole vahvistettu, katsotaan suoja-alueen kulkevan 2 m etäisyydellä jäännöksen näkyvissä olevista ulkoreunoista.

Kiinteät muinaisjäännökset ovat automaattisesti rauhoitettuja, mutta myös aikaisemmin tuntemattomat kiinteät muinaisjäännökset ovat rauhoitettuja heti, kun ne todetaan.

Kiinteiden muinaisjäännösten luokitus:

- I Valtakunnallinen muistomerkki, joka pyritään säilyttämään rauhoitettuna kaikissa olosuhteissa.
- II Tutkimustoimenpiteitä vaativa muinaisjäännös.
- III Tutkittu, tuhoutunut tai toisarvoinen muinaisjäännös, ei rauhoitettu.

Yleensä muinaisjäännöksiä tulee esiin teiden rakentamisen ja kaivausten yhteydessä. Laki velvoittaa maankäytön suunnittelijat selvittämään toimenpidealueella vallitseva muinaisjäännöstilanne. Harkittavaksi jää mahdollisen kohteen kiertäminen tai tutkimuksen kustantaminen ja myös rakennustöiden keskeytys tutkimuksen ajaksi. Ensimmäisen luokan muinaisjäännökset pyritään kuitenkin säilyttämään muuttumattomina.

Suurimman osan tien vaikutuspiirissä olevista Uudenmaan muinaismuistoista muodostavat kivikautiset asuinpaikat. Kivikautinen asutus (varhaisin 7000-4200 eKr, myöhempi "kampakeraaminen kulttuuri" 4200- 2000 eKr) keskittyi rannikolle ja jokisuistoihin hiekkapohjaisille etelärinteille. Maan- kohoamisilmiön vuoksi kivikautiset asuinpaikat saattavat nykyisin olla melko kaukanakin vesistöistä. Niistä ei ole ennakoon havaittavissa maanpinnalle mitään merkkiä. Vain silloin kun maanpinta rikotaan, voidaan heti humuskerroksen alla havaita asutusmerkkejä. Hiekka asuinpaikalla on yleensä toisen väristä kuin ympäristössä ja siinä on havaittavissa mm. tulenpidon jälkiä.

Nykyisen rannikkoalueen maastossa selvästi havaittavimmat muinaisjään-
nökset ovat pronssikautiset hautaröykkiöt (1500-500 eKr), joita Uudella-
maalla on runsaasti. Ne sijaitsevat yleensä korkealla kallion laella, paikalla
mistä on ollut hyvä näkyvyys merelle.

Rautakaudelle (500 eKr-1150 jKr) tyypillisiä ovat kalmistot, linnavuoret ja
uhrikivet. Uhrikivet ovat kiviä, joihin on koverrettu kuppimaisia syvennyksiä.

Rautakauden loppupuolella peltoviljely yleistyi, mikä edesauttoi kiinteän
kyläasutuksen muodostumista. Keskiajan alkupuolella vakiintui asutus ran-
nikkoseudulla. Myöhäiskeskiajalla uudisasutettiin myös entiset eräalueet
Orimattilan ja Artjärven seuduilla.

Uudenajan taitteessa oli kiinteä asutus vakiintunut tasaisesti eri puolille
Uuttamaatta.

Valtakunnallisesti merkittäviin esihistoriallisiin suojelualuekokonaisuuksiin,
jotka ovat yleisten teiden vaikutuspiirissä Uudellamaalla, sisältyy mm. Es-
poo, Vantaa, Sipoon rannikko, Porvoon ja Ilolan joen laaksot (Askola ja
Pornainen), Liljendalin ja Lapinjärven alue sekä yksittäiskohteena Karstun
linnavuori.

Valtakunnallisesti katsoen Uudenmaan rannikkovyöhykkeellä on runsaasti
merkittäviä esihistoriallisia suojelukohteita. Niistä tähän selvitykseen otettu-
jen yleisten teiden vaikutuspiirissä on yli sata. Kaikkia alempiasteisia teitä ei
ole huomioitu. Kohteita on pääasiassa niiden teiden varsilla, jotka seurailevat
järvien ja jokien rantoja. Myös useimmiten nämä suojelukohteita sisältävät
alueet luetaan valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuurimaisemiin
tai arvokkaihin maisema-aluekokonaisuuksiin. Esim:

- Mt 111, mm. Tenholan seutu ja ympäröivä kulttuurimaisema ovat vuosiin
100-900 ajoittuvan rautakautisen asutuksen keskus.
- Mt 1103 ja kt 53, Karjaan ympäristö, kulttuurimaisema-alue sisältää useita
muinais- ja pakolinnoja.
- Mt 116, Siuntion kirkonkylässä useita pronssikautisia hautaröykkiöitä ja
muinaislinna.
- Mt 113, Espoon kartanon ja Oitbackan kartanon alueella runsaasti mm.
kivikautisia muinaisjäännöksiä.
- Mt 160, 161, 163 Askolan ympäristössä Uudenmaan runsain
muinaisjäännösalue mm. uhripaikkoja.
- Vt 7:n ja mt 170:n kulttuurimaisema-alueille sijoittuu merkittäviä eri-ikäisiä
kohteita.

Muinaismuistolain piiriin katsotaan kuuluvan myös historiallisen ajan I maa-
ilmansodan linnoituslaitteet Vihdissä kt 53:n, vt 2:n ja mt 122:n varrella sekä
Hankoniemen linnoitusvyöhyke ja Harparskogin linja kt 53:n varrella. Koh-
teet ovat valtakunnallisesti merkittäviä.

Tämän selvityksen muinaisjäänösten luettelon kohteet ovat suuntaa anta-
via Uudenmaan tiepiirin muinaisjäännöstilanteesta.

Luettelotiedot ovat melko vanhoja. Muinaismuistoja koskevat tiedot saatta-
vat muutenkin vanheta nopeasti, koska uusia kohteita löydetään ja vanhoja
vapautetaan rauhoituksesta.

10. KOHDELUETTELO, MUINAISJÄÄNNÖKSET (Muinaismuistolailla suojellut esihistorialliset ja historialliset kohteet)

Tie luokka ja numero	Kohteen numero	Kunta	Kohteen nimi tai paikka	Kohteen arvoluokka	Kohteen kaava- merkintä	Kohteen kuvaus	Tieto- lähde
Vt 1	1	Espoo	Svartbäck	II		Kivikautinen asuinpaikka	22
	2	- " -	Nupuri	III		- " -	"
	3	Lohjan mlk				Rautakautinen muinaisjäännös	43
	4	- " -				Kivikautinen asuinpaikka	"
	5	Nummi	Kaunike B	II		- " -	23
	6	- " -	Kaunike A	II		- " -	"
Vt 2	7	Vihti	Nummela	Valtakunnallinen		I maailmansodan aikaiset linnoituslaitteet	3, 6, 13
	8	- " -	- " -	- " -		- " -	"
	9	- " -	Myllysilta	II		Kivikautinen asuinpaikka	22
Vt 3	10	Vantaa	Erikas	III		- " - (nykyisin tiealuetta)	"
	11	- " -	Riipilä	II		Kivikautinen asuinpaikka	"

Tie luokka ja numero	Kohteen numero	Kunta	Kohteen nimi tai paikka	Kohteen arvoluokka	Kohteen kaava- merkintä	Kohteen kuvaus	Tieto- lähde
Vt 4	12	Sipoo	Myraksen kartano	II		- " -	8
	13	Vantaa	Nissbacka	I		- " -	22
	14	Kerava	Mikkola	II		- " - (mahdoll.)	"
Vt 6	15	Pernaja		II		Kivikautinen asuinpaikka	8
	16	Lapinjärvi	Liden	II		Kivikautinen asuinpaikka (Löytöjä tehty valtatie molemmiin puolin)	"
	17	- " -	Malm	II		Kivikautinen asuinpaikka (Vt 6 halkaisee mäen)	
Vt 7	18	Porvoon mlk	Treksilä	I	SM, SU2	4 pronssikautista hautarauniota	40, 41
	19	- " -		II		Kivi- ja pronssikautinen hautaraunio	8
Kt 51	20	Kirkkonummi	Tolsa	I	SU2	2 pronssikautista hauta- kumpua	39
	21	Inkoo	Kalkulla	I	SU2	Kivikautinen asuinpaikka	"

Tie luokka ja numero	Kohteen numero	Kunta	Kohteen nimi tai paikka	Kohteen arvoluokka	Kohteen kaava- merkintä	Kohteen kuvaus	Tieto- lähde
Kt 51	22	Karjaa	Gåliberg, Nyby	II	SU2	(Mahdollinen) muinaislinna	39
Kt 53	23	- " -	Degerby		SU2	2 rautakautista hautakumpua	"
	24	Kila		I	SU2	Rautakautinen hautakumpu	"
	25	Lohjan mlk	Kirkniemi	II		Mahd.kivikautinen asuinpaikka	"
	26	Vihti	Nummela	Valtakunnallinen		I maailmansodan aikaiset linnoituslaitteet	3, 6, 13
Kt 55	27	Askola	Kotopelto-Kuoppamäki	II		Kivikautinen asuinpaikka	8
Mt 104	28	Karjalohja	Uusitalo	I		Pronssikautinen hautaraunio	23
	29	Sammatti	Lohilampi	II		Kivikautinen asuinpaikka	"
Mt 107	30	Lohjan mlk	Hiitti	II		Kivikautinen asuinpaikka	"
	31	- " -	Karstu, Linnavuori	I		Rautakautinen linnavuori	"
	32	- " -	Karstu			Kivikautinen asuinpaikka	43
	33	Sammatti	Koivisto	II		- " -	23
Mt 108	34	Tenhola	Framnäsin kartano	I	SU2	Hiidenkiukaita	39
Mt 109	35	Lohjan mlk	Laakspohja	I		Kivikautinen asuinpaikka	23

Tie luokka ja numero	Kohteen numero	Kunta	Kohteen nimi tai paikka	Kohteen arvoluokka	Kohteen kaava- merkintä	Kohteen kuvaus	Tieto- lähde
Mt 109	36	Lohjan mlk				- " -	43
	37	- " -				- " -	"
	38	- " -		II		- " -	
	39	Nummi	Liukaskallio	II		- " -	23
Mt 111	40	Tenhola	Vestergård	I	SU2	Rautakautinen asuinpaikka	39
	41	- " -	Östergård	I	SU2	Rautakautinen hautapaikka	"
Mt 111	42	Pohja	Bilhällgård	I	SU2	Pronssikautinen hautakumpare	"
	43	- " -	Karlsro	II		Kivikautinen asuinpaikka	"
	44	- " -	Solbacken	I		Hautakumpu pronssikautinen	"
Mt 113	45	Espoo	Finns, Espoonkartano	I		Kivikautinen asuinpaikka	"
	46	Kirkkonummi	Oitbackan kartano	II	SU2	- " -	"
	47	- " -	Koivistonpelto, Kaukola	II	SU2	- " -	"
	48	Siuntio	Kerstins "Flaggberget"	I	SU2	Pronssikautinen hautakumpu	"

Tie luokka ja numero	Kohteen numero	Kunta	Kohteen nimi tai paikka	Kohteen arvoluokka	Kohteen kaava- merkintä	Kohteen kuvaus	Tieto- lähde
Mt 113	49	Siuntio	Svartback (Skeppersin- tila)	II		Kumpu	39
Mt 115	50	- " -	Appibacka	I		Pronssikautinen hautakumpu	"
Mt 116	51	- " -	Tyyskylä, "Skällberget"		SU2	Muinaislinna	"
	52	- " -	Gestans	I	SU2	Pronssikautinen hautaröykkiö	"
	53	- " -	Suitia, "Ekeberga"	I	SU2	Rautakautinen hautapaikka	"
Mt 122	54	Vihti	Hyrtionmäki	Valtakunnallinen		I maailmansodan aikaiset linnoituslaitteet	3, 6, 13
Mt 124	55	- " -	Purhaanmäki	II		Kivikautinen asuinpaikka	23
Mt 1223	56	Nummi	Hysylä, Uro	II		Kivikautinen asuinpaikka	"
	57	- " -	Rinteenhaka	II		- " -	
	58	- " -	Retlahti	II		- " -	
Mt 132	59	Nurmijärvi	Numlahti	II		- " -	22
Mt 140	60	Orimattila	Henna, Visu, Luhtikylä	II		- " -	47
	61	- " -	Henna, Toimi, Luhtikylä	II		- " -	"

Tie luokka ja numero	Kohteen numero	Kunta	Kohteen nimi tai paikka	Kohteen arvoluokka	Kohteen kaava- merkintä	Kohteen kuvaus	Tieto- lähde
Mt 149	62	Mäntsälä	Numminen, Ylikartano	II		- " -	8
Mt 160	63	Askola	Lihtämäki	II		- " -	"
	64	- " -	Kotopelto	II		- " -	"
Mt 161	65	- " -	Grindinpelto	II		- " -	"
	66	- " -	Hallinpelto	II		- " -	"
	67	- " -	Vanhapelto	II		- " -	"
Mt 163	68	- " -	Mäkelänpelto	II		- " -	"
	69	- " -	Koskipelto	II		- " -	"
	70	- " -	Heikkilä	I		Uhrikivi	"
	71	- " -	Ylöstupa	I		Uhrikuoppa	"
Mt 163	72	Askola	Paavola	I		Uhrikivi	"
	73	- " -	Riihipelto	II		Kivikautinen asuinpaikka	"
	74	- " -	Valkamaa	II		- " -	"
	75	Orimattila	Mallusjoki, Punanen	II		- " -	47

Tie luokka ja numero	Kohteen numero	Kunta	Kohteen nimi tai paikka	Kohteen arvoluokka	Kohteen kaava- merkintä	Kohteen kuvaus	Tieto- lähde
Mt 163	76	Orimattila	Terriniemi, Itälä	II		- " -	47
Mt 1631	77	- " -	Niemenkylä, Luttola	I		Uhrikallio	"
Mt 170	78	Sipoo	Skogshyddan	I		Pronssikautinen hautaröykkiö	8
	79	- " -	Massängen	I		5 pronssikaut. hautaröykkiötä	"
	80	- " -	Röhäll	I		Pronssikautinen hautaröykkiö	"
	81	Sipoo	Sibbesberg		valtakunnallinen SM, SU2	Varhaiskeskiaikainen linnavuori	8, 40, 41
	82	Porvoo	Linnanmäki-Pikku- linnanmäki		SM, SU2	Rautakautinen ja varhais- keskiaikainen asuinpaikka ja linnavuori	24, 8, 40, 41
Mt 171	83	Artjärvi	Päivölä, Salmela	II		Kivikautinen asuinpaikka	47
Mt 174	84	- " -	Linnanmäki, Kinttula	I		Muinaislinna, Pyhäjärven rannalla, ei aivan tien vieressä	"
	85	- " -	Nuppilinna, Kinttula	II		Kivilatomus	"
Mt 174	86	Artjärvi	Töyry, Suurkylä	II		Kivikautinen asuinpaikka	"
	87	- " -	Hovi, kirkonkylä	II		Kivirauniot ja kivivalli	"

Tie luokka ja numero	Kohteen numero	Kunta	Kohteen nimi tai paikka	Kohteen arvoluokka	Kohteen kaava- merkintä	Kohteen kuvaus	Tieto- lähde
Mt 1732	88	Artjärvi	Pekko, kirkonkylä	II		Rautakautinen kalmisto	47
Mt 179	89	Ruotsinpyhtää	Ruukki	III		Kivikautinen löytöpaikka (Löytöpaikka ja sen ympäristö peitetty asfaltilla)	8
	90	- " -	Kansakoulu	II		Kivikautinen asuinpaikka	"
	91	- " -	Remus	III		Rautakautinen löytöpaikka	"
	92	- " -		III		Kivikautinen löytöpaikka	"
	93	- " -	Pesu	III		- " -	"
Mt 1101	94	Tammisaari	Raaseporin linna	Valtakunnall.SU2		1370-luvulta	3, 39, 28
Mt 1103	95	Karjaa	Koivumäki	I	SU2	Kiveyksiä	39
	96	- " -	Berghammar, Finbacka	II	SU2	Rautakautinen hautakumpu	"
	97	- " -	Björklind, Finbacka	I	SU2	- " -	"
	98	- " -	Grabbacka	I	SU2	Linnanraunio	"
	99	- " -	Hagaberg	I	SU2	Muinaislinna	"

Tie luokka ja numero	Kohteen numero	Kunta	Kohteen nimi tai paikka	Kohteen arvoluokka	Kohteen kaava- merkintä	Kohteen kuvaus	Tieto- lähde
Mt 1103	100	Karjaa	Grabbacka	I	SU2	Rautakautinen hautakumpu	39
Pt 11071	101	- " -	Ola, Romsarby	I		Hautakumpu	"
	102	- " -	Rönnkulla	I		Rautakantisia hautakumpuja	"
	103	- " -	Jusla, Romsarby	I		Rautakantinen hautakumpu	"
	104	- " -	Albackshagen, Romsarby	I		- " -	"
Pt 11075	105	Karjaa	Klemets, Mölbolsa	I		Hautakumpu	"
	106	- " -	Klemetsgård, Mölbolsa	I		- " -	"
Pt 11087	107	Lohjan mlk	Guntorp, Osuniemi	I		Rautakaut. hautaraunioryhmä	"
	108	- " -	Arorinteen kalmisto	I		- " -	"
Pt 11770	109	Orimattila	Mallusjoki, Maukola	II		Kivikautinen asuinpaikka	47
Pt 11801	110	- " -	Karkkula, Uusi-Paavola	I		- " -	"
Pt 11195	111	Vihti	Pästi	I		3 hautakumpua	23
Pt 11231	112	Kirkkonummi	Evitskog	I	SU2	Kivikautinen asuinpaikka	39

Tie luokka ja numero	Kohteen numero	Kunta	Kohteen nimi tai paikka	Kohteen arvoluokka	Kohteen kaava- merkintä	Kohteen kuvaus	Tieto- lähde
Pt 11231	113	- " -	Aspnäs	I	SU2	- " -	39
Pt 11595	114	Tuusula	Kivimäki	I		Hautaröykkiö	23
Pt 11201	115	Vihti	Niemi	II		Kivikautinen asuinpaikka	22

KARTTA 4

UUDENMAAN KULTTUURIHISTORIALLISTEN ALUEIDEN TIEMILJOO

MUNASMUISTOLAIN NOJALLA SUOJELLUT KOHTEET

Historialliset ja esihistorialliset kohteet

MERKINTÖJEN SELITYKSET

VAIKUTUKSELLISESTI MERKITTYÄ ALUE

HYVIN RUNSAASTI LÖYTÖJÄ

SEUTUKAAVAN SUOJELUALUE

HAARONKIVEN LINNOITUSVYÖHYKE

HAARONKIVEN LINNA

KOHDE JA NUMERO

USEITA KOHTEITA

0 5 10 km

1:200000

6.4.1994 UUDENMAAN TIETOKARTTA

11. LÄHDELUETTELO

1. Maisemanhoito,
Arvokkaat maisema-alueet,
Maisema-alueetyöryhmän mietintö I ja II
Ympäristöministeriö, Mietintö 66/1992
2. Kansallismaisema
Ympäristöministeriö, 1993
3. Rakennettu kulttuuriympäristö,
Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt
Ympäristöministeriö, Museovirasto, 1993
Museoviraston rakennushistorian julkaisu 16
4. Läntisen Uudenmaan kulttuurimaisemainventointi 1990
Länsi-Uudenmaan seutukaavaliitto, 1993
5. Länsi-Uudenmaan kulttuurimaisemainventointi 1990
Länsi-Uudenmaan seutukaavaliitto, 1990
6. Helsingin seudun rakennuskulttuuri ja kulttuurimaisema
Helsingin seutukaavaliiton julkaisu B22-1986
7. Kulttuurimaisemainventointi 1989
Itä-Uudenmaan seutukaavaliitto 1990, Julkaisu II
8. Ympäristöhoitoinventointien yhteenveto 1988
Itä-Uudenmaan seutukaavaliitto 1988, Julkaisu 7
9. Päijät-Hämeen kulttuurihistorialliset kohteet, täydennysselvitys 1983
Päijät-Hämeen seutukaavaliitto A 14, 1984
10. Espoon rakennuskulttuuri ja kulttuurimaisema
Espoon kaupunginmuseo, 1991
11. Rakennuskulttuuri Vantaalla - inventointi 1981
Kuntasuunnitteluviraston julkaisu C 24:1981
12. Vantaan kulttuurihistorialliset ympäristöt
Vantaan kaupunki, asemakaavaosasto A3/1993
13. Vihdin kulttuurihistorialliset rakennukset ja alueet
Vihdin kunta, 1982
14. Nurmijärven kulttuurimaisema
Nurmijärven kunta, Nurmijärvi 1985
15. Porvoon maalaiskunnan kulttuurihistoriallinen ympäristö
Porvoon maalaiskunta 1980

-
16. Rakennuskulttuurin ja kulttuurimaiseman tausta ja säilyminen
Järvenpäässä
Ulla Kervinen
Järvenpää 1988
 17. Tuusulan rantatie Ruotsin vallan aikana
TVL, Uudenmaan piiri, Helsinki 1988
 18. Orimattila, kulttuurihistorialliset kohteet 1984
Suunnittelulautakunta
 19. Liljendahl, Sävträsk
Byggnadsinventering, Aug. - Okt. 1983
 20. Sibbo kommun, byggnadskultur, inventering 1982
Eila Perkkiö
Kulturhistoriska kommittén
 21. Vihdin maisemahistoriallinen selvitys, raportti 3.3.1994
Johanna Forsius - Nummela
 22. Helsingin seudun historialliset kiinteät muinaisjäännökset
Helsingin seutukaavaliitto, julkaisuja C2-1990
 23. Esihistorialliset ja kulttuurihistorialliset suojelukohteet
Länsi-Uudenmaan seutukaavaliitto
Lohja 1976
 24. Valtakunnallisesti merkittävät esihistorialliset suojelualuekokonaisuudet
Sisäasiainministeriö, Kaavoitus- ja rakennusosasto,
tiedotuksia 3/1983
 25. Tie yhdistää
Tiemuseon julkaisuja 2
Valtion painatuskeskus 1986
 26. Suuri Rantatie
Seppo Salminen
Tiemuseon julkaisuja 7, Helsinki 1993
 27. Kuninkaantien tien, kulku ja vaiheet Espoossa
Hanko 1989
 28. Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt
Yhteenveto v. 1979 käytettävissä olevien inventointien
pohjalta, Sisäasiainministeriö, tiedotuksia, kaavoitus- ja
rakennusosasto 1/1980
 29. Kulttuurimaisemainventointi
Läntisen Uudenmaan seutukaavaliitto 1992

-
30. Suojellut talot
Rakennussuojelulailla suojellut rakennukset ja alueet
1965 - 1990, Museovirasto 1991
 31. Suuren Rantatien inventointikertomus
Tapio Salminen
Tiemuseo, museoinventointi 1991
 32. Rakennussuojelu
Tiedotus 1/1987,
Ympäristöministeriö, kaavoitus- ja rakennusosasto
 33. Kulttuurihistoriallisesti arvokkaat teollisuusympäristöt
Tutkimus 4/1988,
Ympäristöministeriö, kaavoitus- ja rakennusosasto
 34. Maisemat, asuinympäristöt
Maanmittaushallitus,
Suomen maantieteellinen seura, Helsinki 1993
 35. Karkkilan rakennusinventointi
Karkkilan kaupunki (moniste)
 36. Hyvinkään kulttuuriympäristön historiallinen kuvaus
Marja Alanko
Hyvinkään kaupunki 1985
 37. Lohjan kunnan rakennetun ympäristön inventointiluettelo
Lohjan museo, Lohjan museon toimituksia 1/1992
 38. Kirkkonummen rakennuskulttuuri ja kulttuurimaisema
Sigbritt Backman
Kirkkonummen kunta
 39. Läntisen Uudenmaan seutukaava 1982
Läntisen Uudenmaan seutukaavaliitto
Karjaa 1983
 40. Itä-Uudenmaan seutukaava, I ja II seutukaavan, yhdistelmä
Porvoo, 1988
 41. Itä-Uudenmaan seutukaava 1979, Virkistys- ja suojelu- sekä eräitä
maa- ja metsätalousalueita koskeva vaiheseutukaava
 42. Helsingin seudun seutukaavat, Vahvistettujen seutukaavojen yhdis-
telmä.(Helsingin seudun seutukaava ja sen muutos I)
Helsingin seutukaavaliiton julkaisuja A 12-1988
Helsingin seutukaavaliitto 1988

43. Länsi-Uudenmaan seutukaava
Länsi-Uudenmaan seutukaavaliitto
Lohja 1992
44. Kulttuurihistorialliset suojelukohteet,
Yleiskaavan perusselvityksiä 5/1988
Kirkkonummen kunta
45. Kirkkonummen historialliset tied, Yleiskaavan perusselvityksiä 1/1987
Maunu Häyrynen 5.6.1987
Kirkkonummen kunta
46. Suomen teiden historia I
Tie- ja vesirakennushallitus ja Suomen Tieyhdistys
Helsinki 1974
47. Päijät-Hämeen ympäristöinventoinnit
Päijät-Hämeen maakunta- ja seutukaavaliitto 1991
48. Päijät-Hämeen vahvistetut seutukaavat
Yhdistelmä, 1988
49. Miljöörakentaminen
Toimittanut Paula Tuomikoski
Opetusministeriö, Tampere 1993
50. Fiskars 1649
Näyttelyluettelo, 1989